

Oversettelse av russiske
folkeeventyr fra
Folkepoesi fra Arzamas område

Med kommentarer til oversettelse

Av Margarita Isusova

Veileder: Audun J. Mørch

RUS 4491 – Masteroppgave oversettelse – russisk

Det humanistiske fakultetet

UNIVERSITETET I OSLO

Høst 2018

En kommentert oversettelse av
Folkepoesi fra Arzamas område

© Margarita Isusova

2018

Oversettelse av russiske folkeeventyr fra Folkepoesi fra Arzamas område

Margarita Isusova

<http://www.duo.uio.no/>

Trykk: Reprosentralen, Universitetet i Oslo

Sammendrag

Oversettelse av russiske folkeeventyr er tema for denne masteroppgaven.

For å belyse dette temaet har jeg valgt å oversette åtte folkeeventyr fra en eventyrsamling som tidligere ikke har vært oversatt fra russisk til andre språk. Disse eventyrene ble i 2002 publisert i serien «Folkepoesi fra Arzamas område».

Oppgaven er inndelt i tre hoveddeler: **innledning**, hvor jeg presenterer boka, forklarer mine valg og viser hvorfor det er viktig å oversette disse eventyrene nå, **selve oversettelsene** og til sist **kommentarer** hvor jeg beskriver de konkrete utfordringene ved oversettelsen av disse folkeeventyrene og hvor jeg forsøker å begrunne de valgene jeg har foretatt. **Litteraturliste, illustrasjoner og originaltekster** legges ved.

Målet har vært å oversette tekstene slik at oversettelsen ikke skulle miste eventyrenes spesifisitet, stil og nasjonale særegenhet. I denne forbindelse er det viktig å besvare **spørsmålene**:

Hva er hensikten med å oversette russiske folkeeventyr?

Hva var vanskeligst å oversette og hvorfor?

Hvordan taklet jeg utfordringene jeg møtte da jeg jobbet med oversettelsen?

Disse problemstillingene er i fokus for masteroppgaven.

I mine kommentarer bruker jeg Språkrådets translitterasjon fordi oppgaven bare gjelder russisk og norsk.

Takk!

Tusen takk til min veileder Audun Mørk og mine korrekturlesere Karen Thorshaug og Elin Aase Johansen som hjulpet meg med konstruktive og detaljerte tilbakemeldinger, oppmuntrende og gode råd gjennom hele prosessen på denne masteroppgaven. Jeg vil også takke Karina Kongevold som har hjulpet meg med datatekniske spørsmål og Jurij Kurdin som inspirerte meg til å skrive denne masteroppgaven.

Denne oppgaven er tilegnet min sønn Semjon.

Innholdsfortegnelse

Sammendrag	1
Takk!	3
Innholdsfortegnelse	5
1. Innledning	7
2. Oversettelse	10
2.1 Ivanusjka og Beljanusjka	10
2.2 Om to brødre	22
2.3 Tre appelsiner	25
2.4 Vasilisa den storartede	28
2.5 Den mirakuløse skjorta	32
2.6 Tre brødre	34
2.7 Hvordan en ung mann giftet seg	36
2.8 Kjerringa Jaga og Masjen`ka	38
3. Kommentarer	39
3.1 Konklusjon	51
4. Litteraturliste	53
5. Illustrasjoner	55
6. Originaltekster	57

1. Innledning

Jeg var, som de fleste russiske barn, interessert i russisk folkløse generelt og i eventyr spesielt. Hvorfor? Kanskje fordi det er de første historiene som jeg fikk høre etter at jeg ble født. Barn kan kanskje ikke huske den tiden da mamma eller bestemor sang vuggesanger. Når barn ikke kan lese selv ennå, får de lytte til enkle eventyr. Og deretter vokser barn opp og lærer å lese selv. Hvilke bøker pleier barn å lese først? Det er selvfølgelig eventyr som har røtter i gamle dager. Derfor, blant alle sjangere valgte jeg eventyr som, etter min mening, er mer estetisk utviklet enn mange andre prosa-sjangere (som for eksempel romaner eller noveller).

I denne masteroppgaven skal jeg presentere min oversettelse av russiske folkeeventyr av den magiske typen fra en eventyrbok i serien «Folkepoesi fra Arzamas område». Arzamas ligger i fylket Nizjnij Novgorod hvor jeg kommer fra. Det ble foretatt folkløse – ekspedisjoner i de sørlige områdene av Nizjnij Novgorod-fylket i perioden 1977- 2002. Resultatene, som filologi-studenter fra Pedagogisk Institutt i Arzamas samlet inn, ble publisert av deres professorer i 2002. Leder og redaktør av dette prosjektet var min venn og veileder Jurij Kurdin. Eventyrene ble ortografisk normert og grammatikalsk standardisert, men dialektale og folkelige leksika ble bevart.

Denne eventyrsamlingen gjenspeiler den nåværende tilstanden til eventyrsjangeren og har som mål å presentere et regionalt folkløseverk for leseren. Generelt er bøkene adressert til et bredt spekter av lesere som er interessert i russisk kultur og historie. Eventyrsamlingen i «Folkepoesi fra Arzamas område» består av to bind. I min masteroppgave har jeg brukt den første boka.

Hvorfor valgte jeg å oversette eventyr?

Kanskje fordi jeg som pedagog var imponert over eventyrenes didaktiske rolle. Denne rollen ble jeg spesielt klar over da jeg i starten av masterstudiet leste boka «Kurotsjka rjaba» som jeg hadde fått som gave fra folkloristen Rimma Kovaljova fra Minsk. Etter hennes mening har et barndomsland ikke faste innbyggere. Men gjennom eventyr får voksne mulighet å komme tilbake til barndomslandet sammen med sine barn og barnebarn. Det vil si at eventyr knytter generasjoner sammen. Da er det viktig å ikke ignorere denne evige

tråden. «Eventyr er fine med det at de er aktuelle for alle tider og aldre» (*Referert i Kovaljova, 2013, s.41*)

Hvorfor valgte jeg å oversette folkeeventyr, og hvorfor akkurat fra denne boka? Først og fremst vil jeg fortelle at disse eventyrbøkene fikk jeg som gave fra forfatteren Jurij Kurdin da han besøkte meg i Norge i 2011. Etter å ha bladd raskt gjennom boka fokuserte jeg min oppmerksomhet på den siste artikkelen som inspirerte meg til å lese eventyrene nøye og oversette de som jeg likte best til norsk for at norske lesere også kunne få mulighet til å få kjennskap til russisk kultur gjennom disse eventyrene.

Den moderne folkloristikken har ikke en allment akseptert eventyrklassifisering ennå, men ved å ta hensyn til alle tidligere klassifikasjoner, deler forfatteren hele eventyrrepertoaret i fire grupper (om dyr, magiske eventyr, legendariske eventyr, anekdotiske og plagsomme eventyr). En spesiell del av boka inneholder eventyr som var skrevet ned etter de mest talentfulle fortellere. For å oversette valgte jeg syv korte eventyr fra den magiske eventyrdelen og ett langt eventyr som ble fortalt av en av disse talentfulle fortellerne Tatyana Pankova (1860 – 1932). Til tross for at hun bare hadde to års utdanning, likte hun å lese dikt av russiske klassikere utenat og å fortelle folkeeventyr til sine barnebarn. Jeg ble betatt av hvordan et av hennes barnebarn erindret henne. (*Narodnaja poezija Arzamasskogo kraja, 2002, s.399*) og valgte derfor et av hennes eventyr.

Hvorfor har jeg valgt å oversette de magiske folkeeventyrene? Kanskje fordi den magiske eventyrtypen er mest komplisert og med størst didaktisk innhold. Eller fordi de er mest populære hos leserne, eller fordi det var disse jeg likte best fra min egen barndom ... I tillegg er de mest interessante for barn i grunnskolealder, som jeg jobber med. Eller kanskje den siste artikkelen i boka som min venn skrev, inspirerte meg til dette ... Der leste jeg en konklusjon om eventyrtradisjonen i det området der jeg bodde i mange år. I konklusjonen bekymret forfatteren seg for de magiske eventyrenes skjebne, skjønnheten i hvilke Pusjkin hadde beundret ved å oppfatte hver av dem som et poem. Nedtegnelser av eventyr i nyere tid viser en krise med hensyn til denne magiske eventyrgruppen. Dets volum er betydelig redusert. Dette er et tegn på tap av folkets evner til å reprodusere virkeligheten episk, noe som er typisk for magiske eventyr. Og dette er et problem som tvang meg til å tenke som pedagog – hvordan kan man lære barn å huske og å fortelle lange tekster. Alt dette inspirerte meg til å velge magiske eventyr for oversettelse. Dessuten kan disse fortellingene gi mye glede til norske lesere som er lei av romaner og kriminalhistorier.

Og for å understøtte at denne oppgaven er «unik» vil jeg si: Hvis ikke *jeg*, hvem kunne da gjøre dette arbeidet? Disse eventyrene er ikke allment kjent og forutsetter lokal kjennskap og tilknytning til Arzamas-området, og ikke minst kunnskaper i norsk språk og litteratur. Og dette området har en veldig god folketradisjon som jeg ønsker å gjøre tilgjengelig til norske lesere.

2. Oversettelse

2.1 Ivanusjka¹ og Beljanusjka².

Det var om våren. Snøen smeltet fort, og bekkene sildret. Snøen lå bare i kløfter og dypt inn i skogen. Da sa en mor til sine sønner:

- Kan dere, kjære barn, gå i skogen og plukke de første soppene som kalles morkler, og så jeg skal steke dem og gi dem å spise.

Barna tok med seg en kurv og dro til skogs. Da de kom inn i skogen fant de ingen sopp, så gikk de videre - det var fortsatt ingen sopp, men da de kom til en fuktig tykning, ble de veldig overrasket. Det sto fullt av morkler som på «porselensstilker» med krøllte hatter, man kunne bare beundre dem.

Den eldste broren Stefan sier:

- Du, Kolja³, må gå fra venstre, og du, Ivanusjka, må plukke sopp fra høyre, mens vil gå i midten for ikke å miste dere.

De gikk hver til sin side, de måtte lystre den eldste brorens ordre. De plukket kurven full av sopp og dro hjem.

- Se, kjære mamma, - begynte den eldste broren, han tok opp soppene og la den på bordet - så rene sopper jeg har funnet.

- Men jeg har de største, - skrøt den mellomste broren da han tok opp sine sopper.

- Så flinke dere er, - roste moren, - men du, Ivanusjka, hvorfor henger du med hodet, vis meg det du har funnet.

Han tok opp soppene han hadde plukket, la dem på benken og tidde. Brødrene klarte ikke å holde seg og begynte å fnise over sin yngste bror. Men på benken lå noe som nok ligner på morkler, men uten soppstilker, og soppodene var store, men litt knudrete.

---

¹ Ivanusjka er diminutivformen av typiske russiske manns navn Ivan.

² Beljanusjka er diminutivformen av russiske kvinnelige navn Beljana som har samme ords rot med ordet «belyj» som på norsk betyr «hvit».

³ Kolja er en forkortelse/et kjælenavn for Nikolaj.

Moren tok opp en sopp og den var så stor som hele hånda. Hun snudde og vente på den på alle mulige måter og så kjærlig på ham og sa:

Fortvil deg ikke over det, kjære sønnen min, hver av dine sopper har størst verdi blant sopper. Og slike sopper kalles sandmorkler. De er slektninger til morkler. De ser uanselige ut, lite pene, men de smaker enda bedre enn morklene.

- For noen mønsterunger er dere! I morgen får vi spise stekte poteter med sopp, - sa moren.

Og så kom tiden da bærene begynner å bli modne.

- Kjære mamma, jentene har vært i skogen og plukket modne bær. La meg også få gå, - sa Ivanusjka.

- Gå, men ikke langt fra skogkanten, ellers kommer du på villstrå. Det er ingen som kan lete etter deg: brødrene dine kjører gjødsel til marken for vintersåing sammen med far, - la moren til.

- Jeg skal følge skogkanten, - svarte Ivanusjka.

- Men ikke gå i den gamle skogen ... Greit, Gud være med deg, - la hun til.

Ivanuska tok med seg en neverkurv, la nedi litt brød, og dro av gårde til nærmeste skog. Gresset var nedtråkket og det var fortsatt ikke mye modne bær. Han gikk videre i skogen. Ved føttene hans hoppet det frem en skjære som skrattet, men den klarte ikke å lette: en vinge hang slapt ned. Den hoppet opp på en liten busk, mens vingen fortsatt hang. Ivanusjka fikk medynk med skjæra, men han kunne ikke hjelpe den med noe. Kanskje det var en rev som hadde bitt den, eller en annen ulykke som hadde skjedd.

Ivanuska fortsatte å plukke bær. Plutselig hoppet det ut et lite dyr ved siden av føttene hans, og det hoppet opp på et tre. Det var jo et ekorn! Han kastet et blikk på treet - der var skjæras reir. Det er mulig det er fugleunger der, og kanskje de er sultne. Ivanusjka klatret opp og tittet inn i et hull og så at fuglungene åpnet nebbene sine – de ventet på mat. Da tok han en brødiskive ut av lomma og begynte å mate dem. Da de var blitt mette, sovnet de. Da klatret Ivanusjka ned og begynte å plukke bær igjen.

Slik var det hver gang, når han gikk i skogen for å plukke bær, så forsynte han skjæreungene med brød eller poteter. I mellomtiden ble skjæra frisk igjen og kom til

ungene sine. Skjæra var både glad og overrasket over at ungene fortsatt levde og vokste opp.

- Jeg trodde at dere hadde dødd av sult, - sa skjæra overrasket.

- Vi fikk mat av Ivanusjka, - begynte ungene å skrike, - han er god og snill.

- Da må vi, skjærebarn, finne en måte å takke ham, - sa skjæra.

Så var de travle bærdagene over. Ivanusjka kom til skogen og glemte ikke å titte i reiret. Det var ingen fuglunger der. Men han fant en sølvring nederst i bunnen av reiret. Og skjæreungene satt på en annen bjørk. Så kom skjæra, og ga mat til ungene. Da den fikk se Ivanusjka, skrattet den av glede. Ungene begynte å pipe og skogen ble fylt av skjærenes glade sang.

Ivanusjka ble glad og tenkte at skjæra hadde funnet ringen og brakt den til reiret som et tegn på takknemlighet. Godt skal med godt betales.

Da Ivanusjka hadde plukket nok bær, dro han hjem, tok ringen på lillefingeren sin og bandt en fille rundt den.

Hele familien satte seg ved middagsbordet, og moren la merke til at Ivanusjka kanskje hadde skåret seg på fingeren sin igjen. Men ingen brydde seg om dette.

Om natten ble han utålmodig og tok fillen av for å se på ringen - plutselig begynte ringen å skinne, slik at det ble veldig lyst. Moren våknet og sa: «Ikke lek med fyrstikker, Ivanusjka, du må sove».

Så kom sopptiden. Ivanusjka kjente seg som hjemme i skogen. Han elsket den, men gikk ikke langt inn, for han var redd for hekser og skogstroll. Han hadde hørt alle slags skrøner og hadde begynt å bli redd for tykninger i skogen. Han tok en kurv og dro til skogs.

Ivanusjka kom til den yngste skogen og fant noen få brunskrubberfot⁴. Men alt var utplukket her. Da kom han inn i ospeskog: så dukket det opp rødskrubber⁵. Ivanusjka

---

⁴ En slags spiselig sopp.

⁵ En slags spiselig sopp.

hadde plass til dem, de ville komme godt med til vinteren. Men han fikk bare dekket bunnen. Videre var det bare lindetrær og unge eiketrær.

- Jeg vil prøve å gå videre, og det som skjer, det skjer. Jeg kan ikke komme tilbake tomhendt, brødrene mine vil le av meg. Det begynte å dukke opp sopp oftere. Buske etter buske, sopp etter sopp og saken begynte å ordne seg, kurven begynte å bli full.

I en lysning sto en steinsopp med en stor sopphatt på en stor fot og ventet på Ivanusjka. Og like ved var det en annen sopp, litt mindre. Begge var rene, og ikke angrepet av mark. Dette oppmuntret ham. Plutselig så han igjen en steinsopp til som gjemte seg under et blad. Den sto på en tykk fot og hadde en liten brun hatt. Slik plukket han sopp etter sopp og kurven ble helt full. Ivanusjka var så oppslukt av soppjakten at han ikke merket at han hadde gått for langt. Det mørknet rundt ham, han var omgitt av eldgamle eiketrær og en ukjent skog.

Det begynte å småregne. Ivanusjka gjemte seg under et tre. «Hvor er huset mitt? Hvor skal jeg gå? - tenkte han. - Kanskje der, jeg skal gå dit, jeg vil prøve.» Han vandret og gikk forbi trær og busker, tråkket over en råttentrestamme og fortet seg videre forbi tykningen, - der var det også bare eldgamle eiketrær. «Kanskje det var den eika jeg sto under, men jeg er i tvil», - tenkte Ivanusjka. Han kom nærmere: gresset var nedtråkket, her satte jeg kurven min, åh, her er en steinsopp som kanskje falt ut av kurven. «Hva skal jeg gjøre? - spurte han seg. - Jeg har gått meg bort. Det var skogstrollet som førte meg hit.» En skjære skrattet og satt på en eikekvist slik at vingen hennes var litt hengende. «Jo, det var den samme skjæra. Kanskje den vil hjelpe meg?» - tenkte Ivanusjka.

- Hjelp meg ut av en knipe, hjelp meg å finne veien ut av skogen, - ba han. Fuglen forsto hva han ba om og lettet for å vise veien. Skjæra fløy litt, satte seg på treet, skrattet litt og ventet til han kom, så fløy den videre.

Slik fulgte han etter fuglen fra tre til tre, til han hørte en hane som gol i det fjerne. Da ble frykten borte. Han glemte trollet og ble glad. Det betød at en landsby var i nærheten.

Ivanusjka kom til en lysning: der var det et lite hus med stråtak og to vinduer. På taket hoppet skjæra av glede. Han gikk mot huset, mens skjæra fløy rundt og skvatret.

Men Ivanusjka vinket til skjæra og da fløy den bort. Plutselig begynte det å fossregne. Ivanusjka nærmet seg huset, banket på døra og hørte: velkommen inn, snille mann.

- Guds fred i stuen, - sa han og begynte å se seg nøye rundt: det var et bord ved en liten vegg ved siden av et vindu. På en benk sto en rokk. På en krakk satt en gammel kone og spant garn. Med en hånd hentet hun ull med en kam og med den andre tvinnet hun den rundt en tein. Teinen surret og garnet ble spunnet.

- Du kan skyve garnet til side og sett deg på benken, - sa hun. - Hva slags ulykke har rammet deg, du gode unge mann?

- Jeg gikk meg bort, jeg», - svarte han. Etter at Ivanusjka hadde funnet seg til rette, så han at det var hengt opp tørre urter i bunter rund-om på veggene. Luften i huset var full av blomster og urteduft. På gulvet var det et vevd teppe. I hjørnet sto det en russisk ovn.

- Du kan sitte litt, vente til det slutter å regne også dra hjem, - foreslo hun. De tidde stille en stund.

- Hvilken landsby er du fra, forresten? - spurte hun nysgjerrig?

- Den kalles «Lipovka, - svarte han.

- Da har du gått langt hjemmefra! - sa konen forbauset. - Men du kommer hjem igjen til kvelden. Når det slutter å regne, kommer barnebarnet mitt Beljanusjka. Da kan hun vise deg veien.

- Javel, kjære bestemor, - det hørtes en tynn syngende stemme ut fra ovnen. Ivanuska kikket opp på liggeplassen på ovnen: der så han bare et hode. Bestemoren fortsatt å spørre:

- Hva heter du, forresten?

- Ivanusjka.

- Hvordan går det med foreldrene dine?

- Som med alle andre, ikke bedre og ikke verre.

- Har du noen søsken?

- Søstre har jeg ikke, men jeg har to brødre. Stepasjka⁶ - den yngste har blitt blind, men før kunne han se.

- Hvorfor ble han blind da?

- Han spiste noen slags giftige bær som blant folk kalles «ulvebær».

- Hvor lenge er det siden det skjedde?

- Det var i sommer. Vi plukket bær. Han fant flotte bær på en busk og spiste dem uten å spørre noen.

- Den gamle kona gikk til et bislag og hentet en godt pakket urtebunt, la den på bordet og forklarte hvordan man kunne trekke te og skylle øynene med den.

- Bestemor, men jeg har ingenting å takke deg med. Her er sopp som du kan få, jeg er ikke gjerrig på noe.

- Vi trenger ikke noe, sopp, det har vi, både tørre og salte.

I mellomtiden sluttet det å regne.

- Beljanusjka, kjære, kan du vise ham veien, - sa bestemoren.

En pike gikk ned fra liggeplassen på ovnen, trakk ned sin ermeløse kjole, gikk bort til bordet, tok en kam, børstet sitt gule hår og flettet det i en flette og kastet fletten over skuldrene. Ivanusjka ble som trollbundet da han så denne piken som var vakrere enn ord kunne beskrive. Hun tok urtebunten fra bordet ga den til Ivanusjka:

- Kom, jeg skal vise deg veien, - sa hun som om hun sang.

I bislaget tok han med kurven sin og uten å føle at den var tung, la han urtebunten han hadde fått over kurven. Så dro de av sted. De gikk tause som om de var stumme. Langt om lenge førte stien til en vei.

- Du må gå dit, - sa hun og pekte, - når du kommer til det første veiskillet, må du gå til venstre og den veien vil føre deg til Lipovka landsby.

---

⁶ Stepasjka er en av diminutivformene av mannsnavn Stepan som tilsvarer norsk navn Stefan.

- Takk - det var det eneste Ivanusjka kunne svare.

Vinden blåste skyene bort, solen begynte og skinne, og Ivanusjka gledet seg. Hjemme ventet alle på Ivanusjka og var bekymret. Han forklarte at han hadde gått seg bort, at han hadde gått til et lite hus i skogen, at en gammel kone hadde gitt ham en urtebunt til Stjopka⁷. Moren ventet ikke lenge med å trekke te av urtene. Stjopka begynte å skylle øynene og synet begynte å komme tilbake. Da det ble slutt på urtene, sa faren til Ivanusjka:

- Kom, vis meg veien. Vi må takke den gamle kona.

- Nei, pappa, - sa Ivanusjka, - jeg vil gå alene.

- Hvorfor det? - lurte faren.

- Hun sa at jeg bare skulle komme alene. - svarte Ivanusjka.

- Hvis det er slik, Gud være med deg! - sa faren. - Her er en gave til henne.

Ivanusjks gikk, men det er mer riktig å si, han løp uten å føle beina og tenkte på Beljanusjka. Hun var så søt, rolig, vakker og utrolig snill og arbeidsom. På den kjente stien kom han til det lille huset.

- God dag, - begynte Ivanushka, - Mor og far sendte meg for å takke deg for de helbredende urtene. Den eldste broren min Stefan har blitt bedre med Guds hjelp og din gave. Dagsynet hans har blitt godt og kveldssynet blir bedre og bedre. Foreldrene mine sender deg en gave og en ærbødig hilsen.

Han satte ned en glasert leirkrukke med klaret smør fra kua.

- Sett deg, unge snille mann, - sa bestemoren, - du er sikkert sliten etter turen, hvil deg.

- Takk, - sa Ivanusjka.

Han satte seg og tittet litt rundt i mørket. Ved ett vindu spant den gamle kona garn, ved det andre strikket Beljanusjka noe av farget garn, kanskje en jakke. Hun strikket veldig fort og fint. Det så ut som hun skyndte seg. Så snudde hun seg mot

---

⁷ Stjopka er en av diminutivsformene av mannsnavn Stepan (Stefan).

Ivanusjka, smilte kanskje, strålte med øynene, munnen åpnet seg litt som om hun ville si noe, men sa ikke noe. Ivanusjka var stille. Det var den gamle damen som brøt stillheten.

- Hvordan går det med brødrene dine? - spurte hun.

- De er gode venner, de krangler ikke og er lydige mot far, - begynte Ivanusjka å forklare. Siden Stefan ikke lystret sin mamma og spiste bæret, ble han blind. Nå er han lydige og har begynt å pløye med pappa. Men den mellomste broren Kolja har vært ute for en ulykke. Da de sagde ved i skogen i vår, ble han klissvåt om morgenen, og så fikk han vondt i beina og begynte å halte.

- Ikke bekymre deg, Ivanusjka, - sa den gamle kona, - jeg skal gi deg urter mot den sykdommen. Dette er til Stefan, men det må dampes i ovnen og helles i en balje. Han må sette beina sine i dette vannet og dekke vannet med et lerret, og sitte slik til vannet blir kaldt.

- Takk, gamlemor. Jeg skal fortelle det til far slik at han kan takke deg. - sa Ivanusjka.

- Det er ingenting å takke for, - svarte hun ham. - Det er mange slike urter i skogen. Man må bare huske når man må plukke dem og hva de brukes til. Det er Beljanusjka som plukker dem, det er hun som driver med dette.

Ivanusjka visste ikke hva han skulle si. Det gikk et minutt med pinlig stillhet. Teinen lagde en surrelyd hos bestemoren, og strikkepinnene klirret litt i Beljanusjkas hender. Det var så deilig å puste inn skogens duft, sitte, se, beundre hennes dyktighet og hennes varme øyekast. Stillheten ble for lang. Bestemoren ønsket sannsynligvis ikke å holde samtalen lenge for å la dem prate sammen.

- Det skal bli interessant, - tenkte hun, - hva skal de begynne å snakke om. Kanskje jeg må bryte stillheten, - tenkte, plutselig, bestemoren. - Hva hvis han reiser seg opp og drar? Nei, det kan jeg ikke tillate.

Da han kom, fikk Beljanusjka et helt nytt uttrykk. Hun ble vakrere og gladere, blikket hennes ble mer oppmerksomt.

- Hva med brødrene dine, Ivanusjka, er de gift? - begynte gamle konen igjen.

- Nei, - svarte han. - Far sier at det er på tide å gifte seg, men hvem er det som trenger slike, som ikke kan arbeide ... og alt dette er på grunn av at de ikke alltid har vært lydige. Så Gud har straffet dem. Det er bare jeg som alltid er lydige mot mor og far. Han sier at det er kanskje er på tide å lete etter en brud til meg.

- Hvor gammel er du, da? - spurte bestemoren.

- Jeg fyller atten år i slutten av oktober, på Dmitrijs navnedag. Denne dagen feirer folk i landsbyen alltid bryllupsdag, - svarte han.

Beljanusjka sluttet å strikke og så på ham.

- Og bruden må du finne selv, du har blitt voksen nå. Hvem er det som kan hjelpe deg å lete etter den som du vil elske og som kan elske deg? Også må bruden ikke bare være vakker, men ordentlig, snill og omsorgsfull i tillegg, - rådet bestemoren. Beljanusjka tittet noen ganger på bestemoren og tenkte: - Så pratsom hun er i dag, så fint hun fikk snudd samtalen.

Beljanusjka hadde sett mange unge menn i byen, men ingen av dem hadde interessert henne.

- Min Beljanusjka er en stor mester i alt håndarbeid, - fortsatt bestemoren. - Hun kan hekle eller strikke av ull hva det skulle være. Jeg er allerede i ferd med å bli gammel, også min hørsel er svekket. Jeg venter og håper at barnebarnet mitt skal få suksess i livet. Jeg har allerede spart opp til medgift for henne. Vi vet ikke en gang hva som kan skje. Det er bare så synd, at jeg har mistet sølvringen min med en liten smaragdstein i skogen. Jeg hadde tatt vare på den til henne. Hva skal jeg gjøre uten ringen nå? Jeg blir gammel, derfor bekymrer jeg meg, og hvem ellers vil bekymre seg for henne. Men nå er det på tide å dra hjem, kanskje familien din venter på deg allerede. Ikke glem urtene. Husker du veien?

- Ja, den husker jeg, gamlemor, - svarte han.

- Gud være med deg, sa hun straks etter.

- Det begynte å dukke opp underlige rykter om den bestemoren og det lille huset hennes, men mest om hennes barnebarn. Mange fyrster og bojarer besøkte det uanselige huset, noen - for å få helbredende urter, noen - bare av nysgjerrighet, og andre - for å få

se den vidunderlig vakre piken, og etter å ha sett henne, begynte det å komme utsendinger fra interesserte friere.

Gode nyheter sprer seg som ild i tørt gress. Alle fikk vite at i den lille skogen, hos en snill bestemor som bodde i et gammelt hus, bodde det en pike som var kjent for sin guddommelige skjønnhet og sin ranke holdning, og som dessuten var flink i håndarbeid. Lokale giftelystne menn som var kjent for sin rikdom, begynte å besøke henne hyppig. Blant dem som kom til henne var bojarsønner, fyrstenes sønner og til og med tatar khanens sønner. De hadde med store gaver, likevel ble de avvist.

Tiden gikk, bestemor begynte å bli dårlig, det var på tide å tenke på bryllup, og det ble skaffet til veie ikke lite medgift, men hun var lei for at sølvringen var borte. Barnebarnet hennes likte ringen veldig godt. Når hun tenkte på den, ble blikket hennes sløret.

Da bestemte bestemor seg for å sende frivillige med salt brød og følgende bud til bojarer og fyrster: «Den som kan finne den sølvringen, den vil min pike gifte seg med». Og datoen ble fastsatt for denne anledningen: det var Iljas navnedag. Så kom det kjørende vogner, lettere hestekjøretøy med fire hjul, karjoler i full fart og gullkareter pyntet med blomster og grønne planter. Alle håpet de skulle lykkes. Velpleide traverhester red i dressur. «Hei, pass deg!» - skrek fyrstene som beskyttet dem. Bøndene fra nærliggende landsbyer gikk bort fra veien, også de skyndet seg for å se hvem lykken ville smile til.

På en lysning stod et enestående herskaps hus, så stort og vakkert, at man har aldri sett maken. Husets søyler strekker seg mot himmelen. Ved dørene står vaktmenn med hellebarder.

Et stort bord med dreidde bein står ved døra. Bordet er dekket med en duk med frynser. På bordet glitrer et smykkeskrin med smaragder. Fyrstenes og bojarenes sønner kommer til dette, tar ut sølvringer av lommene sine og skrinene sine og legger dem i dette skrinet. Så mye folk var samlet, at det var umulig å se alle.

En staselig dame i en grønn bluse som var pyntet med perler og pyntebånd, gikk ut av dette herskaps huset. Over blusen hadde hun på seg en indigofarget ermeløs kjole og korte støvler med lærstropp og sølvspenne.

Bak henne promenerte en vakker jente. Hun var kledd i en luftig hvit kjole dekket med diamanter. Det var ikke mulig å beskrive hvor vakker den var. Begge hilste høytidelig på gjestene. Så kom det tre standspersoner som var kjente i hele egnen. De begynte å ta opp ringene fra bordet og viste dem til alle.

- Hvem eier den ringen? - spurte en seremonimester.

En bojarsønn steg frem. Han var staselig og kjekk. Bestemor og hennes pike så på ringen. Den unge mannen var kjekk nok, men ringen var ikke bestemorens.

- Hvor er eieren av denne ringen? - ropte seremonimesteren.

Så kom en fyrstesønn. Han var høy, slank og med krøllete hår. Ringen var pen, men ikke hennes.

- Hvem kom med denne ringen? - gjentok seremonimesteren spørsmål.

Da kom sønnen til en av de kjente standspersonene. Han var en så flott og kjekk mann. Hans mørkeblonde hår lå pent på skuldrene hans. «Mannen ser kjekk ut og forbausende vakker er ringen, men vår er den ikke.» - tenkte den gamle kona.

- Hvor kommer alle disse kjekke unge mennene fra? - undret folk seg. - Hvem vil lykken smile til?

Det var ingen ende på alle ringene.

- Kjære dere! – sa seremonimesteren. - Det er snart ingen ringer igjen, men saken vil, sannsynligvis, ikke løses. Det ser ut til at det ikke skal bli noen fest i dag. Det er jo Iljas navnedag i dag. Nå tar jeg opp den siste ringen.

Da mannen tok den opp, lyste den umiddelbart opp alt omkring seg. Alle mistet munn og mæle. Skyene forsvant og sola dukket opp. Alle frydet seg. Det ble en gledelig og lyst begivenhet.

Både bestemoren og Beljanusjka begynte å smile: de kjente igjen ringen sin.

- Hvem sin ring er dette? – spurte seremonimesteren nok en gang innstendig.

- Det er min ring. - svarte en dame. Hun tok ringen, satte den på sitt barnebarns finger og hvisket noe til seremonimesteren.

- Den som kom med denne ringen, - rettet han, - kan komme hit.

Folk ble veldig overrasket over at det dukket opp en ung mann med blondt hår fra menneskemengden. Han var kledd i blå bomullsskjorte og utslitte bukser, men bastskoene hans var nye. Da ble folk forundret. Ivanusjka gikk bort til et bord. Bestemoren korset ham, takket alle de tilstedeværende, og barnebarnet Beljanusjka kysset ham.

Folk frydet seg. De satte ut et bord og dekket på med all slags drikke: mjød, vin fra fremmede land, kirsebærlikør og himmelske epler, stør, kaviar av rogn fra både stør og laks. Så kom brudeparet fram: Beljanusjka som var pyntet og Ivanusjka som var kledd i saffian-støvler og en ildrød skjorte som var knyttet med silkebånd. Så begynte munnskenker å helle vin og forsyne seg, mens de unge måtte kysse hverandre.

Men jeg undret meg, så meg rundt, drakk ingenting, spiste ikke, så på festen, gledet meg over de unges lykke og angret aldri på noe.

2.2 Om to brødre.

Det var en gang en gammel mann som bodde med en gammel kone, og de hadde to sønner som var tvillinger. De var så like, at det var umulig å skille dem fra hverandre. Da sønnene hadde blitt voksne, sa de til faren: Vi må reise ut i verden for å se og bli sett. De pakket sekkene sine, tok med en stor kniv og dro til skogs.

Da de kom til et stort tre, kastet de kniven inn i trestammen og avtalte å gå i hver sin retning. Dersom en av dem ville vite hvordan det stod til med den andre, om han var levende eller død, måtte han gå til dette treet og trekke ut kniven: Hvis kniven ikke var rusten, men var blank og fin ville det bety at broren var i live og levde godt. Men om kniven var rusten, ville det bety at broren ikke lenger var blant de levende.

Brødrene tok farvel og gikk hver til sitt. Da de gikk gjennom skogen i hver sin retning, opplevde de det samme. Da de ville skyte hver sin bjørnunge, ba bjørnungene dem om å bli spart. «Jeg kan komme til nytte for deg»-sa begge bjørnungene. Da bestemte brødrene seg for likevel ikke å skyte dem, og de tok heller med seg hver sin bjørnunge.

Senere traff den ene broren en revevalp som han ville skyte, men revungen tryglet om å bli spart. Da tok han den med seg videre. Plutselig dukket det opp en liten hare. Den ene broren siktet på den med geværet sitt, men også hareungen ba ham med en menneskelig stemme om å bli spart. Det samme skjedde med den andre broren.

Langt om lenge kom den ene broren til byen. Det var sorg overalt, og de flagget med sorte flagg. For å finne ly spurte han en gammel mann. Han lurte også på hva grunnen var til at hele byen var i sorg. Den gamle mannen svarte at en ildsprutende drage hadde spist nesten alle de vakreste pikene i byen, og at i dag ville den spise den siste, nemlig kongsdatteren. Klokka tolv i natt skulle hun bli ført ut av gården for å bli spist. Den gamle mannen sa til broren: «Ikke langt herfra finner du en forlatt kirke, gå dit. I hjørnet finner du en stor stein, hvis du skyver den til side, får du se et enormt sverd og en flaske vann ved siden av sverdet. Drikk dette vannet, og du kan bruke sverdet slik du vil.»

«Innen klokka tolv må du reise og redde prinsessen». Den første broren gjorde alt som den gamle mannen ba ham om. Litt før klokka ble tolv kom han til prinsessen sammen med sine dyreunger, han sa han var der for å redde henne. Prinsessen ba ham om å komme seg vekk, og at han ikke skulle ødelegge sitt eget liv. Broren la seg ned og sovnet. Da knyttet hun en gylden tråd om halsen på hver av dyreungene. Klokka tolv kom den

ildsprutende dragen. Prinsessen forsøkte å vekke den unge mannen, men klarte det ikke. Da begynte hun å gråte, tårene hennes dryppet ned på brorens ansikt, han våknet, grep sverdet og hakket den ildsprutende dragen opp i biter. Om morgenen sendte kongen sine vakter for å se hva som hadde skjedd med datteren. Kongsdatteren og den ene broren var i live og hadde det bra, mens den ildsprutende dragen var blitt hakket opp. De ble ført til slottet. Med glede ga kongen sin datter tillatelse til å gifte seg med den første broren og stelte i stand en stor fest.

Denne broren, som hadde giftet seg, var veldig glad i jakt. Hver dag dro han på jakt med dyrene sine. En gang dukket det plutselig opp en hjort og han begynte å jage denne. Hans livvakter rakk ikke å følge etter ham, hjorten kom seg unna, natta innhentet ham. I et tre satt det ei kjerring. Han fikk øye på henne og ba henne å komme ned til bålet. Kjerringa svarte ham: «Jeg er redd for dyra dine». Og hun ga ham en stokk og sa: «Med denne stokken må du slå hvert dyr en gang, så vil jeg komme ned». Broren tok stokken fra kjerringa og slo dyra. Da ble de forvandlet til stein. Kjerringa klatret ned fra treet, tok stokken fra ham og slo ham, slik at også han ble forvandlet til stein.

På den tiden begynte den andre broren å tenke på sin bror. Han dro til treet som de hadde stukket en kniv i. Han trakk kniven ut av treet og så at kniven var helt rusten, og dette betydde at hans bror ikke var blant de levende. Da bestemte han seg for å dra dit tvillingbroren hans hadde dratt.

På samme tiden beordret kongen å sperre av hele byen med vakter, og gav ordre om at dersom hans svigersønn skulle dukke opp, måtte de føre ham til slottet. Ettersom brødrene var svært like og de begge hadde med seg samme slags dyr, ble den andre broren fanget da han nærmet seg byen og han ble ført til slottet. Både kongen og prinsessen var glade. Da prinsessen begynte å kysse ham og spørre om alt som hadde skjedd, forsto han at hun var brorens kone. På kvelden ba prinsessen ham inn på soverommet, men broren avviste det og lot som han var syk. På morgenen forberedte han seg til å gå på jakt, men hun lot ham ikke gå. Likevel fikk han gå etter hvert, men han måtte ta med seg dobbelt så mange vakter.

Igjen dukket det opp en hjort, og broren jaget den, vaktene klarte ikke holde tritt. I skogen ble han innhentet av natta, han stanset ved det samme treet og tente bål. I treet så han ei kjerring og ba henne komme ned til bålet. På samme måte som sist ga hun ham den samme stokken, så han kunne slå dyrene. Broren la sammen to og to, tok stokken fra kjerringa og slo den mot bakken tre ganger. Kjerringa klatret ned fra treet. Broren slo henne med stokken,

og hun ble forvandlet til en stor stein. Etterpå slo han stokken mot steinene som lå omkring, og broren med alle dyreungene sine våknet til live.

Brødrene bestemte seg for å dra inn til byen fra ulike kanter. Byen var sperret av voktere. Kongen befalte at når hans svigersønn dukket opp, måtte han føres til slottet. Brødrene kom til byen og ble fanget og ført til slottet samtidig. Prinsessen ventet på sin ektemann, men brødrene sa til henne: «Hvis du klarer å gjette hvem av oss som er din ektemann, vil han være med deg. Hvis ikke, vil vi begge forsvinne for alltid.» Å skjelne dem fra hverandre var umulig, men prinsessen husket plutselig at hun knyttet tråder om halsen til dyrene, da en av disse brødrene reddet henne. Dyreungene sto ved hver sin eier. Prinsessen kjente på trådene og slik fant hun sin rette ektemann. Dermed slo den ene broren seg til i slottet med prinsessa, og den andre broren vendte hjem til foreldrene sine, hvor han levde med dem til de døde.

Snipp, snapp, snute, så er eventyret ute!

2.3 Tre appelsiner.

Så var det en gang, som vel kunne være en konge som bodde med sin dronning i et kongerike. De hadde overflod av alt. Men det var bare en ting de var skuffet over, - de hadde ikke barn. Så endelig fikk de en sønn. Han fikk navnet Ivan. En kveld lekte den lille prinsen med noen steiner i nærheten av to brønner. I den ene brønnen var det vin, i den andre - vann. En dag kom det ei kjerring til disse brønnene for å fylle muggene sine med vann og vin. Den lille prinsen kom tilfeldigvis til å knuse en av muggene til kjerringa med en stein. Men denne kjerringa var en ond heks. Og heksa sa til prinsen: «Du må skaffe meg tre magiske appelsiner, ellers vil du bli ulykkelig.» Kongen og dronninga ble lei seg da de fikk vite dette. Handelsmenn skaffet appelsiner til dem fra utlandet. Men det var ikke de riktige appelsinene. Siden gikk det mange år. Da prinsen fylte atten år, spurte han sine foreldre om lov, og dro for å finne appelsinene selv.

Kort eller lenge og lengre enn langt red han på sin svarte hingst. Da fikk han se et lite hus på veldig krokete, tynne tre-stolper som liknet på kyllingbein. Han gikk inn i huset, og der, på en ovn, satt en gammel heks og skar tenner. Da hun så prinsen, hoppet hun ned fra ovnen og spurte: «Hvorfor kommer du til meg?» og prins Ivan sa: «Er det sånn du møter gjester, frue? Først får du gi meg mat og drikke, og la meg varme meg i badstua og etterpå kan du stille spørsmål.» Heksa gjorde som han sa. Da fortalte Ivan hva som hadde skjedd med ham i barndommen. Og at han siden hadde lett etter appelsinene. Ivan spurte kjerringa om hun visste noe om disse mystiske appelsinene. «Ja, jeg vet hvor de finnes», -svarte kjerringa. – «Men det er langt dit, Ivan. Disse tre appelsinene finner du hos en gammel trollmann som bor i et kongerike som ligger bak de syv blåner. Denne trollmannen har en hjelper, den svarte Ravnene. Og du, Ivan, må komme når den svarte ravnene skal på jakt etter mat, og mens trollmannen sover. Men husk, han sover med åpne øyne. Han sover i en seng ved veggene der det henger et stort teppe. Under teppet har han en nøkkel.

Du må ta bort teppet, skyve senga til side, ta nøkkelen og åpne døra som er bak teppet. Og der får du se et gyllent tre med gyldne appelsiner. Men ikke plukk de gyldne appelsinene. På treet henger det også andre appelsiner, som er forskjellige fra de gyldne. Disse skal du plukke, og så skal du vende tilbake.»

Kjerringa ga Ivan en hårkam. Den skulle redde ham fra forfølgere. I tillegg fikk han en liten mus, som kunne føre ham til kongeriket over de syv blåner. Prins Ivan takket heksten og red videre. Ingen vet hvor lang turen var, men langt om lenge kom prinsen til dette stedet.

Han ventet til trollmannen sov dypt og til raven fløy på jakt etter mat. Han gikk inn i trollmannens hus og gjorde alt som kjerringa hadde sagt. Men han rakk ikke å forlate huset, før han fikk øye på den svarte raven som vendte tilbake. Prinsen hoppet opp på den svarte hingsten sin og red fort tilbake, mens den svarte raven vekket trollmannen og sammen dro de for å få tak i prinsens. De hadde nesten tatt ham igjen, da Ivan plutselig husket hårkammen som han hadde fått av kjerringa og kastet den bak seg. Da dukket det opp en flamme foran trollmannen og raven og blokkerte veien for dem. De løp forvirret med flammen foran seg og til slutt måtte de måtte snu og vende tilbake.

Etter at prins Ivan hadde ridd både langt og lenge ble han tørst. Men det fantes ingen elv, ikke engang et bitte lite vann, i nærheten. Da bestemte han seg for å spise en appelsin. Han begynte å skrelle den og innefra dukket det opp en vakker pike som sa med veldig lav stemme: «Drikke, drikke». Da de kom til en liten elv, drakk hun opp alt vannet i elven og døde. Etter at Ivan hadde ridd på sin svarte hingst i enda flere døgn, fikk han lyst til å skrelle den andre appelsinen. Derfra kom en annen vakker pike, mye vakrere enn den første, og hun ba også om å få drikke. Da de kom til et hav, drakk hun hele havet, men det var ikke nok. Hun tålte ikke å være tørst og døde.

Da prins Ivan nærmet seg hjemmet, tenkte han: «Når jeg har skrelt to appelsiner allerede, kan jeg skrelle den tredje også.» Da tok han den tredje og begynte å skrelle. Også derfra kom det en pike - så vakker, at Ivan aldri har sett maken. Hun også spurte om å få drikke. Da de kom til en stor Sjø, drakk hun hele Sjøen og ble fornøyd.

De ble forelsket i hverandre og ville gifte seg. Da prinsen nærmet seg slottet, ble han møtt av kongen og dronningen. Alle ble glade for at Ivan var kommet tilbake. Og de begynte å forberede bryllupsfest.

Da fikk hekse vite om Ivan hadde kommet tilbake og at han ikke vendte tilbake alene. Hun smøg seg inn i kongens slott for å hevne seg på prinsen på grunn av appelsinene. Hun ventet til bruden ble alene, listet seg inn på rommet hennes, forvandlet henne til en appelsin og seg selv forvandlet hun til den vakre piken.

Og endelig kom bryllupsdagen deres. Ved bryllupsmiddagen spurte bruden om noe å drikke. Hun drakk opp all vinen som sto på bordet, men ble ikke forsynt. Da tok hun en appelsin og skrelte denne. Plutselig dukket det opp en pike fra appelsinen. Prins Ivan skjønnte da hva som hadde skjedd. Han tok fatt i hekse, bandt henne til hestens hale og slapp dem ut

på åpen mark. De feiret bryllupsfesten for hele verden. Så feiret de bryllup som det gikk gjetord om i lange tider. Og så levde de lykkelig alle sine dager.

2.4 Vasilisa den storartede.

En spurv og ei mus kjempet om et valmuefrø. Spurven grep bare en tredjedel av frøet, resten grep musa. De begynte å slåss. Da gikk musa til sin hersker for å klage på spurven, mens spurven gikk til sin hersker. Så ble det en rettssak. Det var ingen rett på den ene eller på den andre siden. Så begynte de å krige. Tre dager og tre netter slo de så fillene føyk dette er et vanlig uttrykk. Alle falt døde om. Blant fuglene var det bare en ørn som overlevde. Den satt i en eik mens en tsar kjørte forbi. Han ønsket å skyte ørnen. Men ørnen sa:

- Ikke skyt meg, tsar. Hvis du lar meg bo hos deg og gir meg mat i tre år og tre måneder, så skal jeg gi deg alt du vil ha.

Tsaren lot ørnen bo hos seg og ga den mat i tre år, tre måneder og tre dager. Ørnen fløy ut i friheten, fløy opp over skyene. For å måle sin styrke, slo ørnen til et eiketree. Men eika ble bare delt i tre deler.

- Du, tsar, ga meg ikke nok mat. Jeg mangler fremdeles styrke. Kan du mate meg litt til?

Så gikk det tre år og tre måneder til. Da ørnen neste gang slo til eika, smuldret treet opp.

- La oss fly, tsar, til mine søstre, - sa ørnen, - for å hente gaven jeg lovet deg. Når vi kommer fram, må du spørre søstrene mine om et kobberskrin med kobbernøkler.

Da de kom frem, fikk de ingenting fra verken den eldste søsteren eller den mellomste søsteren. Men da de kom til den yngste, omfavnet hun broren sin:

- Jeg har ventet på deg så lenge, at jeg begynte å tro at jeg ikke ville få se deg igjen. Jeg sparer ikke på noe når det gjelder min bror.

Hun ga et kobberskrin med kobbernøkler til tsaren og sa at han ikke skulle låse opp skrinet før han kom hjem.

Endelig kom tsaren til sitt eget land. Han klarte ikke å holde seg og stanset for å åpne skrinet. En stor by kom til synet. Tsaren satt og kunne ikke forstå hvordan en så stor by kunne få plass i så lite skrin. En mann kom bort til ham og spurte:

- Hva er det du som sitter og tenker på?

- Jeg vet ikke hva jeg skal gjøre med denne byen.

- Jeg kan hjelpe deg, men bare hvis du vil gi meg det som du selv ikke vet at du har hjemme.

De ble enige. Da tsaren kom hjem, hadde tsarinaen fått en sønn. Han ble lei seg for at han hadde sagt disse ordene til den vandreren. Tsaren ble trist. Den lille tsarsønnen vokste opp og begynte å legge merke til at den triste faren tenkte på noe. Det viste seg at vandreren den var en havets hersker. Tsaren forklarte sønnen at han hadde lovet ham bort til denne herskeren.

- Hva skal vi gjøre, - sa tsarsønnen, la meg gå til ham, og hvis han er snill, kanskje han lar meg gå.

Så dro tsarsønnen av gårde. Han gikk ett år, to år og plutselig møtte han en gammel kone.

- Hvor skal du, kjekke kar? – spurte hun.

- Jeg er på vei til havets hersker, men kan ikke veien dit, - svarte han.

- Jeg skal hjelpe deg. Jeg skal vise deg hvor herskeren bor. Men du må forstå, at det er vanskelig å vinne over ham. Og for å overvinne ham kan herskerens yngste datter hjelpe deg. Gå rett fram på denne stien til havet. Der i havet bader tolv vakre svaner. De er prikk like, unntatt den tolvte, som har en svart flekk på vingen sin. Etter at de har forvandlet seg til piker vil de ta av vingene sine. Ta hennes vinger, sett deg og vent.

Så takket tsarsønnen gamle konen og dro sin vei igjen. Til slutt kom han til havet og satte seg for å vente. Og som den gamle konen hadde sagt, kom svanene flyvende. Alle var like, men en hadde en svart prikk. Alle var blitt forvandlet til vakre piker. De begynte å bade. I mellomtiden tok tsarsønnen vingene, slik den gamle konen hadde rådet ham til og gjemte dem bak en stein. Da pikene kom opp fra havet, begynte de å ta på seg vingene sine. Den yngste piken oppdaget at hennes vinger var borte. Hun begynte å be om å få vingene tilbake. Hun sa: «Hvis du er en gammel mann, kan du bli bestefaren min, hvis du er ung, kan du bli kjæresten min»

Så gikk tsarsønnen fram og rakte henne vingene.

- Hjelp meg, yndige pike, å beseire havets hersker. Og den piken var kalt Vasilisa den storartede. Hun sa til tsarsønnen:

- Jeg vil hjelpe deg, men du må gå i tjeneste hos faren min. Du må ta all slags arbeid.

Så dro tsarsønnen til havets hersker. Herskeren befalte ham å gå i tjeneste hos ham og bygge en slik kirke, som han aldri hadde sett før. Tsarsønnen vendte bedrøvet tilbake til den storartede Vasilisa og fortalte om befalingen til havets hersker.

- Opp med hodet, tsarsønn, - svarte Vasilisa ham, - det er ikke arbeid, arbeidet kommer senere. Hun kalte på biene. Massevis av bier fløy rundt og modellerte opp en slik kirke, som ingen hadde sett før. Om morgenen var kirken ferdig. Tsarsønnen ble glad.

- Men det er enda ikke alt, - sa Vasilisa, - den neste jobben blir vanskeligere. Far vil befale deg å ri inn en hest. Og da kan du dø. Denne hesten er i virkeligheten min far. Så snart han stege over skyene, skal du slå han mellom ørene.

Etter å ha sett på kirken, førte havets hersker en ikke innridd hest fremfor tsarsønnen. Og han visste allerede at det var selve herskeren som sto foran ham. Tsarsønnen satte seg på hesten, hesten steg over skyene, men tsarsønnen satt stødig, og bare slo ham mellom ørene. Hesten begynte å bli roligere og gikk ned til jorden igjen - tsarsønnen hadde ridd inn hesten. Da roste herskeren tsarsønnen:

- Greit, - sa han, - du har utført arbeidet mitt. Og nå kan du velge deg en brud. Jeg vet at du er glad i min yngste datter. I morgen vil jeg føre frem tolv hopper. Finner du ut hvilken av dem som er min yngste - får du henne.

Tsarsønnen gikk til den storartede Vasilisa. Hun sa til ham:

- Mitt bittel vil ha en stjerne, som blinker og slukker. Du kan komme og ta denne hoppa, vil dette være meg. Så dro tsarsønnen til herskeren. Etter at herskeren hadde klappet i hendene, dukket det frem tolv hopper. Alle var hvite, med like blinkende bittel.

- Nå får du velge, - sa herskeren.

Da tsarsønnen så nøye etter, la han merke til et glimt som kom og gikk. Da tok han denne hoppa under bisselet og førte den til herskeren.

- Her er hun, min tilkommende, - sa han.

- Javel, - sa herskeren, - du får en gåte til. Du får se tolv duer. Du må finne Vasilisa blant dem. Klarer du det - er du heldig.

Tsarsønnen ble trist igjen.

- Ikke vær skuffet, sa den storartede Vasilisa, jeg skal hjelpe deg. I morgen får du se en due, som av og til vinker med vingen, ikke var redd, velg den, det vil være meg.

Og tsarsønnen gjorde slik hun sa.

- Du har gjettest riktig igjen, - Havets hersker hadde begynt å bekymre seg, - I morgen får du den siste gåten. Det kommer frem tolv piker som likner på hverandre som to dråper vann. Finn den storartede Vasilisa blant dem. Hvis du gjettest riktig denne siste gangen, får du gifte deg med henne.

Tsarsønnen ble mer skuffet enn før og dro til Vasilisa.

- Det er viktig at du ser nøye etter. På mitt venstre kinn vil det sette seg en liten flue.

Så kom dagen med den siste testen. Tsarsønnen kom til herskeren. Herskeren viste ham tolv vakre piker, alle var billedskjønne, den ene liknet på den andre som to dråper vann. Tsarsønnen så nøye og hos en pike merket han en liten flue som satt på venstre kinn. Da tok han hennes hånd og førte henne til herskeren.

- Her er min tilkommende.

- Nå er det du som seirer, - sa herskeren, ta med den storartede Vasilisa.

Tsarsønnen satt henne på hesten, og sammen dro de til tsarsønnens hjem. Der levde de i fred og fordragelighet i alle sine dager.

2.5 Den mirakuløse skjorta.

Det var en gang en handelsmann som hadde tre sønner. Da han døde hadde han ikke skrevet noe testamente. En gang tok de to eldste brødrene med seg den yngste broren, Ivan, på jakt, men der forlot de ham for å dele arven mellom seg.

Ivan vandret lenge omkring, før han kom til et hus. I huset sto det et bord dekket til tre personer. Etter en stund kom det flyvende en ørn, en falk og en spurv. Da de traff bakken, forvandlet de seg til tre kjekke karer.

Da de fikk øye på Ivan hilste de på ham og spurte ham om en tjeneste: om han kunne dekke bordet et helt år. Men han måtte ikke åpne døra som var låst. Ivan gjorde som de sa. Neste år spurte den mellomste broren, falken, om samme tjeneste, og det tredje året var det den yngste broren, spurven, som spurte om det samme. Brødrene takket ham for utmerket service. I gave fikk han hester, og fra den yngste broren fikk han en skjorte med mirakuløse kraft.

Så dro Ivan til den udødelige Kosjtszej for å finne seg en brud. Da Ivan tok på seg skjorten, ble han så sterk at han klarte å overvinne Kosjtszej. Men Kosjtszej ba Ivan om å spare livet hans, og til gjengjeld ville han gå i tjeneste hos Ivan. Så levde Ivan med sin kone, Elena, i tre år. En dag spurte Kosjtszej Elena om hun kunne undersøke hvor Ivans kraft kom fra. Hun ga Ivan et brygg og begynte å spørre ham om hvor han hadde sin visdom og styrke fra.

- I denne kosten, - svarte Ivan. Neste dag ble kosten pyntet.

- Fjolle, selvfølgelig ikke i kosten, - prøvde Ivan å lure henne, - I hornet. Neste dag ble hornet pyntet med gull.

- Nei, Elena, styrken min er ikke i hornet, men i skjorta, - innrømte han endelig.

Da ble Elena sint og rev skjorta hans i filler. Sammen med Kosjtszej drepte hun Ivan, og så kastet de ham ut på et jorde, mens de selv begynte å bo sammen. I mellomtiden fløy ørnen, falken og spurven forbi og fikk øye på Ivan. Først samlet ørnen alle Ivans bein, så sprutet falken dødt vann over, deretter sprutet spurven levende vann. Da våknet Ivan til live. Han forvandlet seg til en hest og dro til Elena. Kosjtszej forsto at hesten var Ivan og befalte å drepe ham neste morgen. En tjenestepike kom til stallen og begynte å gråte fordi hesten skulle drepes. Da sa Ivan til henne: «Etter at de har drept meg, skal du tråkke mitt blod ned og spre utover.» Hun

gjorde som han sa. Det vokste opp en hage. Om natta forvandlet Ivan seg fra et tre til et menneske og gikk til tjenestepiken for å kjærtegne henne og for å planlegge, hvordan de kunne drepe Kosjtszej. Da bestemte Kosjtszej seg for å hogge ned hagen. Tjenestepiken kom til treet og begynte å gråte igjen. «Ikke gråt, - svarte Ivan henne, - kast en flis i en innsjø, når de hogger ned hagen.» Hun kastet flisen og da forvandlet Ivan seg til en andrik. Kosjtszej ville drepe andriken. Da han gikk ut i vannet, tok han av seg Ivans skjorte for at den ikke skulle bli våt. Men tjenestepiken kastet skjorta tilbake til Ivan og med den på klarte han å drepe Kosjtszej. Etter alt som hadde skjedd jagde Ivan Elena av gårde og giftet seg med tjenestepiken.

Så begynte de å leve lykkelig i mange lange år. Og er de ikke døde, så lever de ennå.

2.6 Tre brødre.

Det var en gang en rik familie, akkurat når de levde og hvor de bodde vet jeg ikke. I familien var det tre brødre. Tiden gikk og brødrene vokste og ble sterke. Alt burde ha vært bra, men nei, de to eldste brødrene fattet uvilje mot den yngste broren og bestemte seg for å kvitte seg med ham. Med list lurte de ham inn i en vill skog, bandt han og forlot han der. Ivan lå lenge bevisstløs i skogen. Hjemme sa brødrene at Ivan var blitt angrepet av en bjørn. Foreldrene sørget over ham, men hva kunne de gjøre, livet gikk videre ... En dag fløy en ørn, en falk og en spurv over stedet der Ivan lå. Da fuglene fikk øye på ham, styrtet de mot bakken med full kraft og ble forvandlet til tre unge brødre. De løsnet repet han var bundet med og spurte:

- Hvordan kom du hit, gode mann? Og hvor er du fra?

Men kanskje fordi Ivan hadde vært bevisstløs så lenge i skogen, eller kanskje av en annen grunn, det vet vi ikke, så hadde han glemt alt: både mor og far og brødrenes nedrighet.

- Men da kan du bo hos oss. Du kan gjøre oss en tjeneste: å gjøre husarbeid i tre år, tre måneder og tre dager, og så vil vi takke deg for det.

Han hadde ingen annen mulighet og gikk med på dette. Da de kom hjem, spiste de, hvilte, så begynte brødrene å gjøre seg klare til å dra av gårde. Med all sin kraft kastet de seg mot bakken og dermed forvandlet de seg igjen til ørn, falk og spurv og fløy bort.

Så gikk det tre år, tre måneder og tre dager. Brødrene vendte tilbake for å sjekke om Ivan hadde gjort en god jobb med husarbeidet. Men Ivan var så nøye i arbeidet, at de, etter å ha sett dette, ønsket å takke Ivan rundhåndet. De ga ham en sterk krigshest, kostbare edelsteiner, og dessuten en mirakuløs skjorte. Ingen kule kunne trenge gjennom den skjorten. Og når en mann tok på seg denne, kunne ingen vinne over ham. Så dro Ivan av gårde på lykke og fromme. Men rett som det var overrumplet natten ham på veien. Plutselig fikk Ivan øye på et lys som blinket langt borte. Og så dro han dit. Da Ivan nærmet seg til et bål, forstod han at dette ville han få svi for. Rundt bålet satt det hekser: skumle, raggete og krumme. De holdt på med alle slags besvergelses. Da de fikk øye på Ivan, sa de:

- Du skulle ikke ha forstyrret oss, gode mann. Nå skal vi spise deg!

De ønsket å spise ham, men nei, det var ikke så lett: han hadde jo på seg en skjorte som var mirakuløs. Hva de enn gjorde, virket det ikke på Ivan! Da de var blitt slitne, sa de: «Be om hva du vil. Vi vil utføre hva som helst av ønskene dine. Bare ikke si det du så her til noen.»

Ivan godtok dette og spurte om de kunne hjelpe ham å vende hjem, til sin far og mor. Heksene begynte å hviske seg imellom. Plutselig hørtes det en tutende lyd, alt dreide rundt og et minutt senere ble Ivan satt ned ved sin dørstokk. Han banket på døra. De som åpnet døra var moren og faren hans. Uten å tro sine egne øyne begynte de å omfavne og kysse. Da husket Ivan plutselig alt. Han fortalte faren om alt det stygge de eldre brødrene hadde gjort, og om hvordan han hadde tjent tre snille brødre, men om heksene sa han ingenting. Da ble faren sint på sønnene sine og jaget dem bort i skam og vanære. Mens Ivan giftet seg med en god pike og så levde de lykkelig og i overflod i mange lange år.

2.7 Hvordan en ung mann giftet seg.

Det var en gang det bodde en gammel kone med sønnene sine i en landsby. En av sønnene hennes klarte ikke å finne seg en vakker brud. En gang fikk han en drøm om hvordan han kunne finne henne.

Han måtte gå i kirken en søndag. Under morgenmessen skulle en pike komme. Hun skulle tenne et stearinlys foran ikonet for Guds mor, skulle bøye seg tre ganger og skulle gå bort. Han måtte gå etter henne. Han gjorde dette: kom på morgenmessen. Dit kom en pike. Hun tente stearinlyset foran ikonet for Guds mor, bøyde seg tre ganger og gikk bort. Han gikk etter henne. Men bak kirken var det et hull, og både piken og den unge mannen falt ned i dette hullet. Der så han et stort rom. Der brant det lys og han så menneskehoder som var hengt opp. Det var bare et sted som var tomt. Hun tittet seg bak og spurte: - Hvorfor går du bak meg? Forstår du ikke at på dette stedet kan hodet ditt også være? Sa hun. - Jeg likte deg med enn gang, svarte han. - Jeg har tolv søstre, sa hun da, - og vi er helt like. Når du skal fri, vil tsaren som er min far at vi skal være likt kledd. Hvis du finner meg blant alle, kan jeg bli din kone. Etterpå vil du få gåter av faren min. Hvis du løser disse gåtene, får du meg, og hvis ikke, får hodet ditt den tomme plassen. La oss gå nå! Etter at vi er blidt likt kledd, så kan du se en flekk på det venstre ermet på kjolen min.

Slik fant han henne. Så fikk han en gåte av faren. Men piken forklarte han igjen: - Når far befaler oss å danse, vil jeg trampe med høyre beinet mitt.

Slik fant han sin brud igjen. Da kommet faren med den tredje gåten. Den unge mannen må gjette, hvilken kiste som er hennes. Og igjen hjalp hun ham. Hun fortalte: - Kisten min har en ripe.

Også den tredje gåten gjettet han riktig. Faren hadde ikke noe annet valg enn å godta bryllupet. Da brudeparet la seg til å sove, sa hun: - Allikevel vil far spise deg. La oss rømme bort.

Hun spyttet på dørterskelen tre ganger⁸ og så løp de langt fra farens hus. Etterhvert banket farens voktere på døra til brudeparets rom for å vekke dem. Og spytteklysen hennes svarer: «Vi står opp.» Litt senere banket de på døra igjen. Og spytteklysen hennes svarer: «Vi kler på oss.» De ventet fem minutt til og banket på igjen for å vekke dem, men de får svaret: «Vi går vi.» De ventet litt til, men ingen kom ut. Da ble faren sint. Han sprengte døra og så at rommet var tomt. Men da hadde piken løpt allerede langt av gårde med mannen sin. Hun bøyde seg ned mot jorde og sa: jeg hører fars forfølgelse. Da forvandlet mannen seg til en gjeter og hun forvandlet seg til en ku. Vokterne kom

---

⁸ Det var overtro at ved hjelp av spytt kan man beskytte seg mot fiender og ubehagelig folk, det vil si å holde seg unna dem.

til dem og spurte: - Har dere sett en ung mann med en pike? - Nei, svarte gjeteren. Da vendte de tilbake og sa til tsaren: - Det var sånn og slik. Men tsaren sa da: - Det var jo dem, skrek tsaren, - fort dere! Dere må ta dem igjen.

Samtidig løp piken med sin mann videre. Da hun igjen hørte forfølgerne, forvandlet hun seg til en brønn og mannen forvandlet hun til en øse. Så kom vokterne, drakk vann fra brønnen med øsa og vendte tilbake. Dette fortalte de til tsaren. Tsaren ble sint på dem: - Det var jo dem! Og da bestemte han seg å reise selv.

Piken fortsatte å rømme videre med mannen sin. Hun hørte igjen forfølgerne og forsto at det var faren selv som forfulgte dem. Da forvandlet hun mannen til en innsjø og selv til en gjedde. Så kom faren til innsjøen og forsto alt. Han klippet innsjøen med en saks tre steder og dro bort. Men piken og hennes mann forvandlet seg igjen til mennesker. Hun så at han var skadet tre steder. Men disse skadene behandlet hun. Så giftet de seg og levde lykkelig og i overflødd alle sine dager.

2.8 Kjerringa Jaga og Masjen`ka⁹.

Det bodde en gang en gammel mann med sin gamle kone og de hadde et lite barnebarn som de kalte Masjen`ka. En dag dro noen piker til skogs for å plukke bær og de ville gjerne ta Masjen`ka med. Tidligere hadde ikke bestemoren latt henne gå til skogs fordi hun var for liten og ikke forstandig nok. Men da venninnene hennes spurte, fikk Masjen`ka bestemorens tillatelse til å dra dit.

Da de hadde gått både langt og lenge i skogen, sakket Masjen`ka etter venninnene sine. De lette etter henne, ropte på henne, men hun svarte ikke. Jenta gikk lenge i skogen og plutselig så hun et hus. Og i dette huset bodde en slem kjerring som het Jaga. Hun ropte til henne:

- Kom til meg!

Da Masjen`ka kom inn, ble hun tvunget til å vugge Jaga som hadde lagt seg i en uthulet stakk. Hun måtte vugge kjerringa lenge før hun sovnet. Så gikk jenta ut, sette seg foran vinduet og begynte å gråte.

Det gikk en sauebukk forbi:

- Hvorfor gråter du, Masjen`ka?

Og Masjen`ka svarte:

- Hvordan kan jeg la være å gråte? Jaga tvang meg til å vugge henne.

- Sett deg på meg, sa saebukken, - hvis du vil redde livet ditt.

Hun satte seg opp på sauene og de dro av gårde. Slik brakte sauebukken Masjen`ka til bestemoren hennes. Bestemoren ble nå så glad for å få både barnebarnet tilbake og sauebukken i tillegg. Men Jaga fortsatte som før å bo alene i huset sitt i skogen.

Snipp, Snapp, snute og så er eventyret ute.

---

⁹ Masjen`ka er en diminutivform av Masja som er et kjælenavn for Maria.

3. Kommentarer

Hva er typisk for hele eventyrsjangeren og hvilke særtrekk har de *russiske* eventyrene? Hvordan kan disse særegenhetene oversettes til norsk for at norske lesere skal kunne forstå hva de dreier seg om? Hvordan kan de oversettes uten å miste sin stilistiske, retoriske og litterære oppbygning?

I denne delen av oppgaven vil jeg forsøke å svare på disse spørsmålene og å skrive om meningsfellesskapet mellom to tekster: de originale russiske folkeeventyrene og min oversettelse av dem til norsk. Hver oversettelse må formidle originalens, det vil si måltekstens, opplevelse, mening og følelse for sine lesere. Måten det formidles på er også viktig.

Jeg kommer ikke til å gå dypt inn i de strukturelle forskjellene mellom russisk og norsk grammatikk, som for eksempel kasus, aspekt eller partisipper. Når det gjelder syntaks er det viktig å si at i russiske eventyr brukes ofte setningsstrukturen verb + subjekt, mens dette er umulig på norsk. I slike tilfeller må ordstillingen endres til subjekt + verb eller setningen innledes med adverb/bindeord slik: adverb/bindeord + verb + subjekt. I tillegg til ordstilling er ordvalget selvsagt også viktig, det vil si å finne ord og uttrykk som dekker betydningen og å kunne begrunne valget i mine kommentarer. Mitt mål er å vise hvilke problemer man har ved oversettelse av folkeeventyr som er preget av en spesiell eventyrstil, typiske stilistiske fenomener og å forsøke å finne løsninger ved å støtte meg på «Relevance Theory og Reader - Response Theory» (Boase-Beier, 2006, s.44- 46). Denne teorien bygges på kognitiv stilistikk som sier at mening skapes i leseprosessen. Det vil si at målet mitt er å gjøre oversettelsen like forståelig for den norske leseren som originalen er for den russiske leseren. På grunn av min russiske bakgrunn, ville jeg også støtte meg på en stor mester innen litterær oversettelse, Kornej Tsjukovskij, som mente at oversettelse ikke bare er et arbeid, men høy kunst.

Eventyrsjangeren har en spesiell stil, som er uavhengig av om eventyret er russisk eller norsk. Det er mer utfordrende å bevare eventyrstilen enn stilen i en roman eller en novelle, synes jeg. Fortellerens stemme må høres gjennom stilen. Dette spiller en vesentlig rolle ved analyse, tolking og oversettelse av teksten. Stil er et sentralt tema i oversettelsesteorien. Spesielt språk, stil, tone, fortellerens egen fortellingsmåte, dette er særegenheter ved eventyr som er viktig å bevare i oversettelsen. Hvis det finnes «rare» ting eller hendelser i originalen, må disse beskrives og løftes fram i oversettelsen også. Rare måter å snakke på må også gjenspeiles. Vanskeligst for meg var det å finne ord som var dekkende for

dialektale ord og uttrykk eller folkelig tale. Fordi de magiske typene av folkeeventyr har «barneauditorium», måtte jeg ta hensyn til språket: ord og uttrykk må være forståelige for barn, og dialogene må være forståelige og kan ikke inneholde for lange setninger eller vanskelige arkaiske ord. Dette er på den ene side. Men på den annen side bør man bevare betegnelser på ting som ikke er i bruk lenger, for eksempel spinning i stedet for tvinning av tråd.

Oversettelsen styres av «loven» om overførbarhet. Men det var utfordrende for meg å oversette tekst der sammenhenger eller forklaringer mangler eller halter, kanskje fordi eventyret ble fortalt av en eventyrforteller med lite eller ingen utdanning eller kanskje fordi fortelleren selv ønsket å la enkelte ting stå åpne. For meg var det viktig å ta hensyn både til hva som formidles og måten det gjøres på. Jeg har forsøkt å formidle samme mening og opplevelser på norsk som i originalen.

Folkeeventyr inneholder, som tidligere nevnt, en rekke stilistiske særtegn som tilhører bare denne sjangeren og som kan være problematisk å oversette fra russisk til norsk. Det er, for eksempel, begynnelsesuttrykk, avslutningsuttrykk, andre vakre faste eventyruttrykk (bevingede uttrykk), idiomatiske uttrykk og noen ord (navn på ting) som er typiske bare for russisk kultur (realia).

Ekstra utfordringer ved oversettelsen er knyttet, først og fremst, til problemet som gjelder oversetterens språkkompetanse. I følge Tsjukovskij som skrev noen grunnleggende regler for oversettere, først i brosjyren «Spørsmål om litterær oversettelse» og deretter i den store læreboken «*The Art of Translation: Kornei Chukovsky`s a High Art*», at for å konvertere en tekst fra én språkkode til en annen, må oversetteren beherske begge språkene på et høyt nivå, må være bikulturell, det vil si, forholde seg likeverdig til to ulike språkssystemer (være «tospråklig»). Andre har fremhevet at hvis man ikke behersker begge språkene like godt, er det alltid lettere å oversette *til* sitt morsmål.

Jeg har russisk bakgrunn og begynte å lære norsk som voksen. Ved oversettelse av russiske folkeeventyr til norsk har jeg hatt mange utfordringer som kan forklares med min manglende kunnskap til dette språket. Det vil si at jeg har gjort det som er vanskeligst og mindre naturlig: å oversette *fra* sitt morsmål til et språk man har mindre kunnskaper i.

Det første problemet som oppsto var norsk grammatikk, for eksempel riktig bruk av artikler og preposisjoner. Det er ikke nok å kunne reglene, man må ha språkfølelse eller språkkøre for å velge den riktige formen. Å ha språkfølelse betyr å kjenne nyansene. Men å

skrive riktig grammatisk er ikke det vanskeligste. Det mest utfordrende er å velge ord som passer best i hvert enkelt tilfelle. Dette kan man ikke lære av en lærebok. For å kjenne alle betydningsnyanser må man ha bodd lenge i landet. Hvordan man skal bygge opp sammenhengen mellom setningene, hvilke bindeord man bør bruke for at teksten skal høres harmonisk og logisk ut, er også viktig å vite. Tekstens struktur kan være ganske utfordrende for utlendinger som har kommet til Norge som voksne. I mitt oversettelsesarbeid møtte jeg stadig et behov for å velge mellom alternative oversettelser. Jeg måtte da bestemme hva som er viktigst i originalteksten og hva som ikke kan utelates. I noen tilfeller måtte noe prioriteres, og noe velges bort. Som regel var dette valget intuitivt, men jeg har likevel prøvd å forklare og kommentere noen av mine preferanser. I følge Tsjukovskij er oversettelse et resultat av kreativitet. Allikevel måtte jeg noen ganger bremse min streben etter personlig kreativitet i oversettelsen. Da kommer spørsmålet: «Er det feil at oversetteren avviker fra originalen?» Spørsmålet er åpent fortsatt, men Tsjukovskij mente at generelt har oversetteren ingen rett til å inngå i polemikk med originalteksten og foreta justeringer. Leksikalsk unøyaktighet, avvik med hensyn til enkeltords betydning, mente han, til tross for at det fører til tekstforvrengning, ikke er så farlig (unntak er tekster som har rent informasjonsmessige formål) hvis oversettelsen formidler forfatterens kunstneriske individualitet, originaliteten i hans stil. Derfor prøvde jeg å unngå en gruppe av feil som kunne produsere ødeleggende virkning i leserens hode: forvrengning av den kreative forfatterens personlighet. Forfatterens personlighet må ikke bli erstattet av oversetterens identitet.

Ved oversettelsen av spesielle stilistiske trekk var det vanskelig å få vite hvordan dette sies på norsk. Vil norske lesere forstå at dette er et stilistisk trekk eller vil de oppfatte det som en grammatisk feil? I følge Tsjukovskij, imponerer metodologisk tilnærming til oversettelse bare dem som er fjernt fra kunst. Det vil si at vektlegging av pedantisk nøyaktighet uunngåelig vil føre til feil. Derfor forsøkte jeg i så stor grad som mulig å finne uttrykk fra norske folkeeventyr som passet i konteksten i stedet for å oversette ord for ord. Men for å unngå ord for ord oversettelse trenger man et rikt ordforråd, noe utlendinger pleier å mangle. For å oversette nærmere til originalen måtte jeg noen ganger gå lenger bort fra ordets «skorpe», og i stedet oversette den viktigste essensen: tanke, mening og stil.

Å skrive en litterær tekst på nytt betyr ikke bare å skrive grammatisk korrekt og forståelig (riktig preposisjoner og riktig ordrekkefølge), men også å bevare originalstilen (forfatterens stil). Det er bare nordmenn som kan svare på om språket er godt eller ikke. Men de kan ikke nødvendigvis vurdere om originalens stil er godt ivaretatt. Hvert språk har sine

hemmeligheter, nyanser som ikke kan forklares. Det er de nyansene man bare kan kjenne/føle. Disse nyansene er bare tilgjengelig for dem som snakker språket fra barndommen eller tidlige år.

Å gjøre det implisitte eksplisitt, eller å forklare tvetydighetene og det underforståtte i en tekst kan ødelegge målteksten og føre til at leseren opplever mindre motstand enn leseren av originalen. Men noen ganger kan oversetteren være usikker på hva som er forfatterens antatte intensjon. Etter at jeg hadde analysert det som var utfordrende og komplisert i min oversettelse, delte jeg alle vanskelighetene i grupper:

1. Innledningsuttrykk
2. Kulturspesifikke ord/uttrykk (realia)
3. Faste uttrykk som gjengir fargerik tale
4. Avslutningsuttrykk

I min oversettelse ble jeg fristet til å bruke fotnoter for å gi en mer detaljert forklaring av sære russiske ordformer, kulturspesifikke ord, navneformer. Dette er imidlertid ikke ønskelig fordi det skaper en større avstand mellom utgangsteksten og målteksten. Men jeg klarte ikke å unngå fotnoter og intertekstuelle forklaringer helt. I noen tilfeller er det nødvendig for forståelse, synes jeg. Et eksempel som kan belyse problemstillingen kan være oversettelse av forbindelser med det russiske ordet for ovn. Uttrykket «na petsjke» betyr direkte oversatt «på ovnen» og gjenspeiler at man i Russland ofte satt eller lå oppå ovnen. Russiske ovner ble bygd slik at man kunne bruke den som en soveplass, mens norske ovner ble brukt bare for å brenne ved og ikke hadde et sted hvor man kunne sitte eller legge seg. Skulle jeg brukt preposisjonen «på», måtte jeg ha forklart dette i en note. Jeg valgte i stedet å oversette uttrykket med «ved ovnen» uten noen forklaring. For å bevare *kultursæregenhetene* ved en russisk ovn, benyttet jeg i stedet for fotnoter illustrasjonsbilder av en slik russisk ovn. Ved å oversette «voltsji jagodi», som ordrett oversettes «ulvebær», som Stepasjka spiste og ble blind av, skrev jeg istedenfor fotnoter en kort forklaring i oversettelsen om at det var en slags giftige bær.

Enkelte momenter i teksten kan være vanskelig å forstå for norske barn. For eksempel eksisterer det i russiske eventyr ofte en tsar, tsaritsa (tsarina), tsarevna (tsarsdatter), tsarevistj (tsarssønn) og tsarstvo (tsarrike). Det kan være viktig å bevare disse kulturspesifikke ordene så mye som mulig, særlig når det er viktig å understreke at hendelsene foregår i Russland. Også i slike tilfeller kan bilder av dem være ønskelig, særlig hvis eventyrene er skrevet for

små barn (5.1, 5.2). I andre tilfeller har jeg valgt å bruke de tilsvarende ordene: konge, dronning, prinsesse, prins og kongerike som eksisterer i mange europeiske samfunn. Dette har jeg særlig gjort hvis situasjonen eller eventyret kunne finne sted ikke bare i Russland, men også i andre land. Som andre eksempel på uforståelige momenter i eventyr kan nevnes situasjoner i «Vasilisa den storartede» der fugler slår til et tre. Der kan russiske lesere forstå mellom linjene at dette ble gjort for å måle sin styrke. For å gjøre forståelsen lettere for norske lesere brukte jeg en kort forklaring i oversettelsen. Men det er ikke alltid fuglene styrter mot bakken med full kraft for å måle sin styrke. For eksempel i eventyret «Tre brødre» gjør de dette for å bli forvandlet til tre unge brødre (det vil si til mennesker). Russiske magiske folkeeventyr er fulle av magiske omskapinger som overrasker leseren ved at omskapingene skjer så raskt. De «beskriver fenomenet i sitt stadium av endringer» (*Referert i Propp, 1976, s.16-33*). Men det er ikke alltid jeg har skrevet en forklaring. For eksempel i eventyret «Den mirakuløse skjorten» som etter min mening ikke er adressert til de minste lesere. Og de klarer å forstå selv (mellom linjene), hvorfor Ivans kone oppfører seg på den måten. Kanskje hun ikke elsker Ivan. Kort forklaring av uforståelige momenter passer ikke til alle tilfeller. Noen ganger er bedre å bruke fotnote, ellers kan ikke alle lesere forstå hvorfor man spytter på dørterskelen tre ganger (i eventyret «Hvordan en ung mann giftet seg»).

En annen utfordring er at det i den russiske kulturen benyttes *farsnavn*, som ikke eksisteres i Norge. Det antropomorfistiske dyret «zmej» som pleier å opptre som negativ helt i russiske eventyr, kunne bokstavelig oversettes med slange. Men i konteksten («Om to brødre») forstår vi at det ikke menes slange, men en drage som representerer den onde verden. Denne Dragen har i russiske eventyr farsnavnet «Gorinytsj» som er skapt ved analogi med typiske russiske maskuline farsnavn «Ivanytsj», «Petrovitsj» som betyr at far het Ivan/ Pjotr. Men hvem var dragens far da? Vi kan forestille oss at dragen bodde inne i fjellet og at første delen av ordet «Gorinytsj» er dannet av ordet «gora» som betyr et fjell. I et slik tilfellet kan jeg velge å oversette Gorinytsj med «fjelldrage». «Gorinytsj» kan også oppfattes som et norsk etternavn som opprinnelig betyr navnet på et bosted. Men dette kan ødelegge den russiske eventyrstilen. Allikevel valgte jeg i dette tilfellet å legge vekt på et annet særtrekk ved «Gorinytsj», nemlig at den kan sprute ild og har oversatt denne negative eventyrhelten som en ildsprutende drage.

I eventyret om Ivanusjka og Beljanusjka møter vi en annen negativ eventyrskikkelse «lesjij». Han bor i skogen og har samme egenskaper som et norsk troll. Men vi kan ikke oversette dette bare med «troll». Fordi i russiske eventyr har vi også «vodjanoj» - det er også

et troll, men han bor i vannet. «Lesjij» har jeg derfor valgt å oversette med «skogstroll», noe som passer godt i dette eventyret.

Folkeeventyr er som kjent fulle av magiske raske «omskapinger» som overrasker leseren. Både dyr og mennesker kan for eksempel skapes om til stein ved hjelp av magiske krefter og magiske hjelpemidler. I det russiske eventyret «Om to brødre» ser vi en heks med en magisk gjenstand som ordrett kunne oversettes med «pinne», «stokk» eller «stav». Men gjennom konteksten forstår leseren at det er en stokk, som gamle og slemme hekser pleier å ha, i motsetning til en magisk stav som snille feer ofte har.

Folkeeventyr som sådan er fortellinger fra naturen, med sitt opphav i antikken. Den gang bygde folk husene sine på stolper for at det under huset kunne være plass til husdyr. I Gamle Rus var stolpene lagd av trær som var billig materiale og fantes overalt siden Gamle Rus lå i et skogsbelte, mens husene i Norge i gamle dager ofte ble satt på søyler av stein som fantes overalt på fjellet. Jeg tenkte lenge på hvordan jeg skulle oversette «izbusjka na kurjich nozjkach» som egentlig betegner et lite hus i skogen der det bor en russisk heks. Dette huset står på «kyllingbein», hvis vi oversetter ord for ord, men dette er uforståelig for de norske leserne. Men for at uttrykket skulle bli forståelig for norske barn og for å bevare russiske eventyrs særegenheter, valgte jeg her å ta med en tydelig forklaring slik: «et lite hus på veldig krokete, tynne tre-stolper som likner på kyllingbein». Ved slike utfordringer støttet jeg meg ofte på «Bevingede ord russisk- norsk ordbok» (*Berkov, 1980, s.75*). Der beskriver han dette huset som sto «på noen krokete tre-stolper slik at de liknet på hønebein /et lite hus på hønebein.» Et bilde kan her bidra til at leseren oppfatter teksten riktig og får med seg forfatterens intensjon og gir samme effekt som ved lesing av originalen. (4.1)

Det var særlig mange nasjonale særegenheter i det første eventyret om Ivanusjka og Belanusjka som var viktig å bevare i oversettelsen. Først og fremst var det navn på mennesker. Russiske navn, kan som kjent forkortes eller forandres til kjæle navn og diminutiver for å beskrive noen som liten eller kjær. Slike navneformer er særlig utbredt i eventyr. For eksempel: Kolja = Nikolaj, Stjopka/Stepasja = Stepan som på norsk er Stefan, Masjen`ka = Masja = Marija, Ivanusjka = Ivan, Belkanusjka = Beljana. For at leseren skal forstå hvorfor samme person blir kalt Stefan i begynnelsen og plutselig blir kalt Stjopka eller Nikolaj - Kolja, måtte jeg skrive fotnoter. I navnet «Masjen`ka» vil jeg sette pris på å ha *apostrof* når man translittererer det russiske kvinnenavn, til tross for at Språkrådets translitterasjons regler ikke forutsetter dette. Dette er en diminutivform av Masja som er

forkortelse av kvinnelig fornavn Marija. På grunn av at diminutiver i russisk kan bety både liten og kjær (Masjen`ka = den lille/kjære Masja), velger jeg å beholde den originære diminutivformen i oversettelsen av det siste eventyret. Apostrof er viktig for å understreke bløt uttale av konsonanten når vi skriver russiske ord med norske bokstaver. En av særegenheter av russisk språk er at eksistensen av bløtt tegn i ord påvirker deres semantiske betydning og kan skille et ord fra et annet, for eksempel banka og ban`ka, sjest og sjest`, ugol og ugoġ. På norsk har vi ikke et spesielt bløtt tegn, men uttalen av konsonant påvirkes av påfølgende vokal, for eksempel: do og du.

Når det gjelder navn på steder får russiske landsbyer ofte navn etter naturen på stedet. For eksempel, navnet Lipovka er dannet etter ordet «lipa» som betyr lindetre. Det vil si at det er eller var mange lindetrær på stedet. Analogisk er Sosnovka dannet av ordet «sosna» som betyr furu, og Berjosovka – et sted med mange bjørketrær. I dette tilfellet kan det diskuteres om det er best å bevare det russiske stedsnavnet «Lipovka» eller å fornorske det som for eksempel «Lindelunden». Jeg bestemte meg for at det akkurat i dette eventyret er viktig å bevare det typiske russiske stedsnavnet «Lipovka», fordi dette eventyret er veldig russisk og fullt av kulturelle særegenheter (realia).

I tillegg til det jeg allerede har nevnt (russisk ovn, heksens hus, navn på mennesker og steder) vil jeg understreke viktigheten av å bevare navn på ulike sopptyper. Morkler og sandmorkler – dette er ord kanskje ikke alle voksne nordmenn har hørt. Mange nordmenn har mistet sine kunnskaper om sopp. I gamle dager var de fleste mennesker kjent med sopp fordi de måtte skaffe seg mat fra naturen. Nå vet alle at fluesopp er farlig og at kantareller er spiselige. Men det er bedre og mest ufarlig å kjøpe sjampinjonger. Derfor, synes jeg, det er viktig å berike nordmenns kunnskaper om andre slags sopp som ikke bare er spiselige, men som kanskje er de beste og mest smakfulle. Derfor fant jeg riktige navn på soppene som var plukket i en russisk skog istedenfor å generalisere dem med «en slags spiselig sopp». På slutten av eventyret om Ivanusjka og Beljanushka ble det på bryllupsbordet dekket på med forskjellige delikatesser, blant annet to slags fisk av arten stør: belugastør og sevrjuga. Siden forskjellen er ubetydelig, valgte jeg bare å betegne dem som stør.

En av særegenhetene i russiske eventyr er bruken av diminutivformer av substantiver. For eksempel, «lesok», «gribok», «kartosjetsjka», «. Det var utfordrende å gjengi dette på norsk. Noen ganger klarte jeg å gjenskape denne diminutivformen: synotsjek = kjære sønn, matusjka = kjære mamma, detusjki = kjære barn, luzjitsa = et bitte lite vann, tichonkij

golosotsjek = en veldig lav stemme. Men dette var ikke alltid mulig, og kanskje heller ikke nødvendig, for eksempel valgte jeg bare å benytte vanlig ordform for «travka = gress», jagodka = bær, okosjko = vindu, tropka = sti.

For å finne tilsvarende vakre begynnelse og avslutninger på eventyr og andre *faste uttrykk* prøvde jeg, først og fremst, å forstå deres generelle betydning, men også ved å støtte meg på Asbjørnsen og Moes norske folkeeventyr og Regine Normanns folkeeventyr, og også på russiske folkeeventyr oversatt til norsk.

Tilsvarende **innledningsuttrykk**:

«Zjili-byli starik so staruhøj ...» (2.2) = Det var en gang en gammel mann som bodde med en gammel kone ...

«V nekotorom tsarstve, v nekotorom gosudarstve sjyl-był ...» (2.3) = Så var det en gang, som vel kunne være en konge som bodde med sin dronning i et kongerike.

«U odnogo kuptsa bylo tri syna.» (2.5) = «Det var en gang en handelsmann som hadde tre sønner.»

«Davnym-davno ...» (2.6) = «Det var en gang for lenge siden at ...»

«V odnom sele zjila - bila babka s det`mi» (2.7) = «Det var en gang en gammel kvinne som bodde med sønnene sine i en landsby.»

«Zjili- bili starik so staruhøj ...» (2.8) = «Det var en gang en gammel mann som bodde med sin gamle kone ...»

Disse begynnelsene er veldig typiske. Men to av eventyrene som jeg har oversatt er veldig utypiske. I ett av dem (2.1) er begynnelsen en slik man kan finne i en vanlig fortelling eller novelle. Der ville jeg beholde denne særegenheten fordi dette eventyret ble skrevet ordrett fra en gammel eventyrforteller. Det var da var viktigere for meg å understreke eventyrstilen gjennom språket, ved eventyruttrykk, faste uttrykk og en folkelig talemåte.

Det andre eventyret som er utypisk har en veldig lang innledning i begynnelsen. Dette er uvanlig i norske folkeeventyr, men egentlig ganske typisk i russiske folkeeventyr. Derfor har jeg forsøkt å beholde denne særegenheten i oversettelsen.

Faste uttrykk som gjengir fargerik tale:

Za dobro dobrom oplatsjeno = Godt skal med godt betales.

Mir domu semu = Guds fred i stuen.

Dolgo li, korotko li = Langt om lenge/ Kort eller lenge og lengre enn langt

Jekhal-jekhal/ khodil-khodil = han red/gikk både langt og lenge

S Bogom! = Gud være med deg!

Dobraja slava på zemle bezjit bystree groma nebesnogo = Gode nyheter sprer seg som ild i tort gress.

Vse tak i akhnuli = Alle mistet munn og mæle.

V tridevjatom tsarstve, tridesjatom gosudarstve (= daleko) = et kongerike som ligger bak de syv blåner

Pir na ves mir = feiring tre hele dager til ende

Da ne tut-to bylo = men den gang ei

Vsjo ne po tsjom = men til ingen nytte

Glazam svoim ne poverili = kunne ikke tro sine egne øyne

Tsjisto pole = en åpen mark

Po koleno v krovi = sloss de så fillene føyk

Pali zamertvo = falt døde om

Kak dve kapli vody = som to dråper vann

Krasavitsy pisanye = billedskjønne

Svesti so svety = å bli kvitt

Posjol kuda glaza gljadjat = på lykke og fromme (mer optimistisk enn på må få)

Otpravitsa v put-dorogu = å dra avgårde, men hvis vi vet fra før hvor man skal dra, kan vi bruke «dra til skogs/til fjels»

Krasoty nevidannoj = man har aldri sett på maken (Her understreker jeg «prostoretsje»)

Nepisannoj krasoty = ubeskrivelig skjønnhet

Ni v skazke skazat, ni perom opisat = så vakker, at man aldri har sett maken/ så vakker, at det ikke var mulig å finne ord for det/ vakrere enn han noen gang hadde sett
Nesdobrovat emu = dette ville han få svi for

Det er ikke alltid at russiske faste uttrykk har tilsvarende norske uttrykk. Det er selvfølgelig også et problem at mine norskkunnskaper ikke alltid strekker til for å finne gode norske oversettelser.

For å finne tilsvarende uttrykk brukte jeg «Norske ordtak og Berkovs bok. Men noen ganger var jeg ikke enig med Berkovs oversettelse, for eksempel, oversetter han «molodets» med «ungersvenn». Dette passet ikke i mitt tilfelle. Derfor oversatte jeg noen ganger russiske faste uttrykk/ordtak med vanlige norske ord, for eksempel:

A, bud tsjto budet = det som skjer, det skjer

Milosti prosim = velkommen inn.

Dobryj molodets = gode unge mann

Lubo- dorogo posmotret = man kunne bare beundre

Ne otkladyvaja v dolgij jasjtsjik = ventet ikke lenge med å ...

Zjdu, ne dozjdus = venter og håper

Ne roven tsjas = vet ikke en gang når

Vidimo-nevidimo = umulig å se alle

Molodets hot kuda = så flott og kjekk mann

Delo posjlo na lad = saken begynte å ordne seg

I tak i sjak = på alle mulige måter

Divu dalis = ble de veldig overrasket

For å finne riktig oversettelse til russiske eventyruttrykk må man forstå deres betydning. For å forstå deres betydning må man grave litt i historien. Og fra historien husker vi at alle eiendommer alltid tilhørte noen. På grunn av manglende kunnskap, kalte folk fremmede land «tridesjatoe tsarstvo, tridesjatoe gosudarstvo». Det er en slags definisjon av avstanden til stedet der hendelsen skjedde. Og for å være mer presis, hvor mye tid ville det ta å komme dit. «Tridevjat» = 3 x 9 og betyr egentlig tjuesju. Tjuesju - det er så mange dager som en måned inneholdt, ifølge den gamle kalenderen. Det betyr at det er så mange dager det trengs for å komme til dette stedet i eventyret. Men «tridesjatoe» = 3 x 10 og betyr trettiende. Det var en slags nummerering eller adresse til et mystisk sted som befinner seg langt herfra. Vanlige folk kunne bare telle til ti. Derfor var alt som lå lengre unna enn tre ganger ti mystisk, og å komme dit var urealistisk. Det vil si at tallene tjuesju og tretti var denne grensen og alt utover dette ble sett på som et mirakel. Og folk trodde alltid på mirakler. Rent generelt betegner disse uttrykkene noe som befinner seg langt borte. Derfor passer det norske eventyruttrykket «et kongerike som ligger bak de syv blåner» godt til konteksten. Tre, syv, ni - dette er tallene vi oftest møter i magiske eventyr. Men magisk betydning har bare tallene tre og syv. Hvorfor tallet «tre»? Kanskje fordi våre forfedre trodde på tre verdener. Eller fordi det er tre dyder: tro, håp og kjærlighet. I følge tallteorien er den grunnleggende betydningen av tallet tre: fødsel - liv - død. Syv-tallet betyr visdommens seier over det onde. (<http://feb-web.ru/feb/pushkin/serial/vr1/vr12134-.htm/> [sist lest 25.11.2018]). Fordi det russiske folk ikke kunne måle tid og avstand, beskrev de dette på denne måten: «Dolgo li, korotko li ...» eller «Jechal - jechal ...» som angir lang tid, men man vet ikke akkurat hvor langt. På norsk finnes tilsvarende uttrykk som kan brukes i begge tilfeller: «langt om lenge» som betyr etter en god stund. Men noen ganger kan dette russiske uttrykket oversettes med vanlig norske ord, for eksempel i eventyret «Tre appelsiner» uttrykket «jechal – jechal» oversatt jeg som «Etter at prins Ivan redd både langt og lenge», fordi fra konteksten viste vi at Ivan var på ridetur. Men i eventyret «Baba Jaga og Masjen`ka» oversatt jeg «chodili – chodili» med uttrykk «Da gikk de både langt og lenge», fordi dette passer best til å beskrive at han/hun gikk lenge.

Omvendt skjer det at det vi sier på russisk med vanlige ord kan oversettes med et fast uttrykk på norsk. Et godt eksempel på dette er at i eventyret om appelsiner spurte Ivan en mann om å få lov til å overnatte. På norsk har vi et godt uttrykk for dette: å finne ly, som jeg brukte for å gi samme meningen.

På slutten av eventyret om de tre appelsiner straffet Ivan den slemme hekse på en rar måte. For å unngå å beskrive detaljer i de brutale straffemetodene, forsøkte jeg å være kreativ

ved å oversette dette som «Han tok fatt i hekse, knyttet henne til hestens hale, og så ble hun overlatt til skjebnen», fordi det er dette forfatteren egentlig mener. Men kanskje disse detaljene er en særegenhet som jeg burde bevare? Da bestemte jeg meg for å oversette avslutningen så nær som mulig originalen: «Han tok fatt i hekse, bandt henne til hestens hale og slapp dem ut på åpen mark.»

Hvordan slutter norske eventyr?

I eventyret om to brødre valgte jeg å oversette den typiske russiske avslutningen «Tut i skazke konets» (I noen folkeeventyr er det vanlig å tilføye «A kto slusjal, molodets!») med den typisk norske eventyravslutningen «Snipp, snapp, snute, så er eventyret ute! Og den andre typisk norske avslutningen «Og så levde de lykkelig alle sine dager» passer for eksempel godt til eventyret om tre appelsiner og om tre brødre, til «Den mirakuløse skjorta» og til «Hvordan en ung mann giftet seg». Men det kan bli kjedelig hvis alle eventyr avsluttes med samme uttrykk. Derfor har jeg forandret litt på den typisk norske avslutningen:

Sazhili oni stsjastlivo. Zjili dolgo, mozjet i på sej den` zjivut.» (I «Den mirakuløse skjorta») = «Så begynte de å leve lykkelig i mange lange år. Og kanskje lever de ennå?»

«... i stal s neju zjit-pozjivat, dobra nazjivat» (I «Tre brødre») = «... og så levde de lykkelig og i overflod i mange lange år.»

Avslutningen «Men jeg undret meg, så meg rundt, drakk ingenting, spiste ikke, så på festen, gledet meg over de unges lykke og angret aldri på noe.» fra «Ivanusjka og Beljanusjka» og «Der levde de i fred og fordragelighet i alle sine dager» fra «Vasilisa Den storartede» synes jeg ser norske nok ut. Men det siste korte eventyret «Kjerringa Jaga og Masjen`ka» mangler en typisk avslutning. Derfor ønsket jeg å tilføye det typiske «Snipp, snapp, snute og så er eventyret ute» for at leseren skal få en eventyrfølelse i avslutningen.

3.1 Konklusjon

Temaet «eventyr» er blitt aktuelt i våre dager fordi det i Russland har vokst frem en stor interesse for folkekunst. Blant alle folkegrupper som bor i Russland, er det bare russere som ikke har fått sin nasjonale folkloresamling ennå. Publiseringen av *Biblioteket for russisk folklore* som begynte i 1980, ble avbrutt etter Sovjetunionens sammenbrudd (*Narodnaja poesija Arzamasskogo kraja*, 2002, s.4). Men årlige folkloreekspedisjoner fortsatte innsamlingen av uvurderlige verk skapt av det russiske folk.

En sammenlignende analyse av russiske folkeeventyr innsamlet i det 19. og 20. århundre, og som ble samlet «i dag» gjør det mulig å trekke en konklusjon om nåtidens status for den lokale eventyrtradisjonen i Arzamas området i Russland (*Narodnaja poesija Arzamasskogo kraja*, 2002, s.482 – 483). Dessverre viser de siste forskningsrapporter at de magiske eventyrene, som Pusjkin var en beundrer av, befinner seg i en krise. Stadig oftere mister folk evnen til å gjenskape den episke virkeligheten som var typiske for slike eventyr. Dette fører i sin tur til et stort problem for oss lærere: Hvordan kan vi, i vår informasjonsteknologiske tid, lære barn å huske og å gjenfortelle eventyrtekster? Her lyder Pusjkins ord som et ektefølt og meningsfullt testamente: «Hver kveld hører jeg på eventyr og med dette gjør jeg opp for alle manglene ved min forferdelige oppdragelse. De er så sjarmerende, disse eventyrene! Hvert av dem er poesi!» (<http://feb-web.ru/feb/pushkin/serial/vr1/vr12134-.htm?cmd=2/> [sist lest 25.11.2018]). Derfor ble Pusjkins ord «Skazka lozj, da v nej namjok, dobrym molodtsam urok» (fra eventyret om den Gyldne Hane») forvandlet til et russisk ordtak som betyr «Eventyr er løgn, men gir gode livstråd til barn og unge». Alt dette understreker betydningen av russisk folketradisjon og eventyr generelt, og hvor viktig det er å samle, bevare og gi eventyrene videre, ikke bare til kommende russiske generasjoner, men også til norske lesere.

Mitt mål i denne oppgaven er å oversette et utvalg russiske folkeeventyr fra Arzamas-området. Disse representerer en stor åndelig, folkelig kultur og ble over tid samlet inn fra ulike steder i Arzamas-regionen. Målet mitt har vært å oversette disse tekstene til et korrekt og idiomatisk norsk. Ved oversettelsen av tekster måtte jeg ta hensyn til konteksten.

For meg har det vært viktig å fortelle historiene på en folkelig og enkel måte. Teksten måtte være lesbar og forståelig for en norsk leser. Derfor måtte jeg noen ganger gjøre meninger eksplisitt, andre ganger mer generell. Dessuten måtte jeg bevare eventyrenes stil, mystiske tone og understreke tekstens særegenheter for den norske leseren. For å oppnå menigsfellesskap

måtte jeg foreta mange forandringer, av hensyn til de store forskjellene i setningsoppbygging på russisk og norsk. De fleste forandringene var helt nødvendige.

Det var utfordrende å oversette alle eventyruttrykkene til idiomatisk norsk. Ofte måtte jeg velge: å bevare forfatterens formuleringer og intensjoner eller å bruke et korrekt norsk. Disse folkeeventyrene ble, stort sett, skrevet for barn. Jeg måtte lese eventyrene grundig, måtte ta hensyn til alle ord og uttrykk for at norske lesere skulle få samme opplevelse som en russisk leser.

Selv om originalteksten og oversettelsen ikke beskriver hendelsene med samme nyanser, referer begge til samme mening. Det betyr at man har referensiell korrespondanse mellom tekstene.

Selvfølgelig er det viktig å formidle meningsinnholdet, å forstå hva som menes med det forfatteren sier, understreke hans uttrykksmåte. Generelt har en oversetter ikke en kodeks av regler som han må følge strengt, det kan skje forandringer gjennom oversettelsen. Men små avvik eller forandringer må ikke forstyrre formidlingen av meningsfellesskapet. Ofte lyttet jeg til mitt hjerte og prøvde å ikke skade, men å berike det norske språk. Selvsagt en krevende ambisjon for en som ikke har norsk som morsmål, men det har likevel vært mitt ønske.

4. Litteraturliste

4.1 Kilder for datamateriale

4.1.1 Azadovskij M.K., «Istotsjniki skazok Pusjkina» <http://feb-web.ru/feb/pushkin/serial/vr1/vr12134-.htm> / [sist lest 25.11.2018]

4.1.2 Magitsjeskoe znatsjenie tsjisel v skazkach. [http://grimuar.ru/numerologia/znachenie-chisel-v-skazkach.html#h2_7](http://grimuar.ru/numerologia/znachenie-chisel-v-skazkah.html#h2_7) / [sist lest 25.11.2018]

4.1.3 Tridevjatoje tsarstvo i tridevjat zemel – ne odno i tozje. <http://xn--e1adcaacuhnujm.xn--p1ai/tridevyatoe-carstvo-i-tridevyat-zemel.htm> / [sist lest 25.11.2018]

4.1.4 Tsjukovski K., Vysokoje iskusstvo. Printsypy chudozjestvennogo perevoda. (engelsk versjon: The Art of Translation, Kornei Chukovsky's "A High Art") http://librebook.me/principy_hudozjestvennogo_perevoda/ / [sist lest 25.11.2018]

4.1.5 Propp V.J., «Folklor i deistvitelnost»: Izbrannie statji. «Spetsifika folklor», s.16-33, M.: Nauka, 1976 <https://www.booksite.ru/fulltext/folkdejst/text.pdf/> / [sist lest 25.11.2018]

4.2 Oppslagsverk

4.2.1 Культура письменной речи, på nett: www.gramma.ru

4.2.2 Norsk synonymordbok www.synonymordboka.no

4.2.3 Språkrådet, på nett: www.spraakrad.no

4.2.4 Store Norske Leksikon, på nett: www.snl.no

4.2.5 www.wikipedia.no

4.2.6 www.jandex.ru

4.3 Referanselisten

4.3.1 Asbjørnsen og Moe, (2016) Eventyr. Danmark.

4.3.2 Berkov, V. (1980) Bevingede ord russisk- norsk ordbok, Moskva: Russkaja sjkola.

4.3.3 Berkov, V. (1994) Stor russisk-norsk ordbok, Universitetsforlaget

- 4.3.4** Berkov, V. (2003) Stor norsk-russisk ordbok, Kunnskapsforlaget
- 4.3.5** Boase-Beier, J. (2006) Stylistic approaches to translation. Manchester, UK & Kinderhook, USA, St. Jerome Publishing
- 4.3.6** Gundersen, D. (2016) Norske synonymer blå ordbok. Oslo: Kunnskapsforlaget.
- 4.3.7** Kovaljova, R., (2013) Kurotsjka Rjaba i drugie. Tsjo-to vrede urokov vospitanija. Minsk: Belprint.
- 4.3.8** Munday, J. (2008/2012) Introducing Translation Studies, 1st and 2nd editions, London and New York: Routledge.
- 4.3.9** Narodnaja poezija Arzamasskogo kraja, 2002: *Skazki v dvuch knigach*. Kniga pervaja.
- 4.3.10** Nettet, Nore & Makarova, A. (2016) Ikke bare-bare. En liten bok om å oversette til russisk.
- 4.3.11** Nordmanns, R. (2017) Eventyr. Orkana forlaget.
- 4.3.12** Russiske folkeeventyr, oversatt av Wesenberg, M. (1991) Sølvskålen og eplet. Moskva: Raduga.
- 4.3.13** Wulff, E. R. (2003) Har det på tunga - og andre språklige bildet. Oslo.

3.Illustrasjoner

4.1

5. Originaltekster

5.1 Иванушка да Беянушка

Весна. Быстро тает снежок, журчат ручьи. Только в оврагах да в лесной глуши еще снег лежит. Вот мать и говорит сыновьям: - Идите-ка, малые детушки, в лесок да принесите самых первых грибков, что сморчками зовут, а я их пожарю да вас угощу. Взяли дети лукошки и в лес отправились. Вошли в лес - нет грибов, дальше пошли - тоже ничего, а зашли в сырую глухомань и диву дались. Стоят сморчки на фарфоровых ножках, а сверху золотистые в кудрях шляпы, любо-дорого смотреть. Старший брат Степан говорит: - Ты, Коля, слева пойдешь, а ты, Иванушка, справа будешь грибки рвать, а я середкой пойду, чтобы вас не потерять. Каждый своей стороной пошел, нельзя слушаться брата старшего. Набрали грибков и домой пришли.

- Вот я, маменька, - начал старший брат, выкладывая грибы на стол, - каких чистых грибов набрал. - А у меня самые крупные, - похваляется средний брат, выложив грибы. - Какие вы у меня молодцы, - хвалит мать, - а ты, Иванушка, что пригорюнился, показывай свою находку. Выложил Иванушка свои грибы на лавку и молчит. Не удержались братья, потихоньку посмеиваются над младшим братом. А на лавке лежат вроде и сморчки, да ножек не видать, а головки большие да какие-то корявые. Мать взяла один гриб, а он всю ладонь заслонил, повертела его так и сяк, да и говорит, глядя ласково на Иванушку: - Не горюй, милый сыночек, твой любой гриб всем грибам гриб. А зовутся такие грибы строчками. Они родня сморчкам, по виду неказистые, неглазистые, а вкус у них не хуже сморчков. Молодцы, детки, завтра картошечки жареной с грибами поедим.

А тут и ягодки стали поспевать.

- Матушка, девчонки в лес ходили, ягод спелых принесли, позволь и мне сходить, - просился Иванушка.

- Сходи, да далеко от краешка не уходи, а то заблудишься. Некому тебя искать: братья с отцом навоз возят в поле под озимые посева.

- А я с краешку.

- А в старый лес не ходи... Ну ладно, иди с Богом.

Взял Иванушка берестяной кузовок, положил хлеба кусок и пошел в ближний лес. А там трава помята, ягод еще мало назрело. Пошел дальше в лес, из-под ног со стрекотом выпрыгнула сорока и попрыгала, а взлететь не может: одно крылышко обвисло. Заскочила на куст малый, а крылышко висит. Жалко стало Иванушке, а помочь не может. Видно, лиса перекусала, а другая беда случилась. Стал опять ягоды собирать. Из-под ног зверек выскочил и на дерево прыгнул. Да это же белочка! Глянул, а на дереве гнездо сорочиное. А если там птенцы сидят, да голодные? Забрался, глянул в лаз, а сорочата клювы разевают, есть просят. Вынул из кармана хлеб и стал угощать. Они насытились и уснули. Иванушка слез и стал ягоды собирать.

Так Иванушка каждый раз, когда ходил за ягодами, угощал сорочат то хлебом, то картошкой. Сорока поправилась, крыло поджило, прилетела к деткам своим, радуется и дивуется, что сорочата живы и уже большие: - А я думала, что вы от голода погибли. - А нас Иванушка кормил, - загалдели сорочата, - он хо-роший, добрый да заботливый. - Чем-то, детки, нам отблагодарить его надобно...

Кончилась ягодная страда. Пришел Иванушка в лес, не забыл заглянуть в гнездо. Сорочат в гнезде не было, а на глиняном дне колечко серебряное. А сорочата на другой березе сидели. Прилетела сорока, покормила сорочат, увидела Иванушку и застрекотала от радости. Запищали и ее дети, и по всему лесу разлилась радостная сорочиная песня.

Радовался Иванушка и думал: нашла сорока колечко и принесла в гнездо в знак благодарности. За добро добром отплачено. Иванушка набрал ягод, пришел домой, надел на мизинец колечко и завязал тряпицей. Собралась семья ужинать, и матушка заметила: - Опять Иванушка, видно, пальчик уколол. Но никто на это не обратил внимания. Ночью не утерпел Иванушка посмотреть колечко, развязал тряпицу, колечко как засияет, и стало светлым-светло. Матушка проснулась и сказала: - Не балуй, Иванушка, с огнем, спи.

Настала грибная пора. Лес для Иванушки, что дом родной, любит его, но далеко в глубь не ходит, лешего боится. Наслышался всяких баек и стал робеть глухомани. Взял лукошко и в путь-дорогу. Вот и мелкий лесок. Несколько молодых подберезовиков нашел. Здесь все обхожено. Зашел в осинник: подосиновики стали попадаться, и им место есть, зимой пригодятся. Но только дно лукошка покрыл. Дальше росли липы да молодые дубки. - А, будь что будет, дальше пойду, не пустым

же лукошком возвращаться, засмеют меня братья. Грибки стали попадаться чаще. Кустик за кустиком, грибок за грибком, дело пошло на лад, лукошко полнится. На поляне на большой ножке с крупной шляпкой белый гриб поджидал Иванушку, а неподалеку другой, поменьше, оба чистые, нечервивые. Это раззадорило Иванушку. Глядь, под листком спрятался боровик на толстой ножке в маленькой коричневой шляпке. Так, грибок за грибком и лукошко полно стало. Грибная охота так увлекла Иванушку, что не заметил, как далеко ушел. Кругом сумрак, вековые дубы, незнакомый лес. Небо закрыто серыми тучами. Закрапал дождь. Стал под дерево. Где дом? Куда идти? «Наверное, там..., пойду туда». Шел спокойно, завернул за дерево, обо-шел куст, перешагнул через гниющий ствол дерева, пошел дальше, убыстряя шаг, миновал чащу - снова вековые дубы.

«Кажется, под этим дубом я был, или это показалось мне». Подошел: трава помята, здесь ставил лукошко, а вот и большой гриб, видно из лукошка выпал. «Что же делать? Я заблудился. Вот леший куда меня завел...» Застрекотала сорока и села на сук дуба, а крыло-то чуть обвисло. «Да это же та самая сорока. Может, это она хочет помочь мне?» - Помоги, вызволи меня из леса, - с мольбой обратился Иванушка. Птица поняла его просьбу, подлетела и повела его. Отле-тит, сядет на дерево, стрекотнет и ждет, пока Иванушка подойдет, и снова отлетит. Так от дерева к дереву шел он за птицей-ведуньей, пока не услышал далекий петушиный голос. Тут и страх прошел, о лешем забыл, радость явилась. Значит, деревня рядом. Вышел на поляну: избушка в два окошка соломой крыта, а на ней сорока прыгает, тоже радуется. Иванушка идет к избушке, а сорока стрекочет да кругами летает. Он махнул ей рукой, она и улетела. Дождь начался спорый, крупный. Подошел к избушке, стучится в дверь. Слышит: - Заходи, добрый человек, милости просим. Вошел Иванушка: - Мир дому сему. Стал приглядываться: в простенке у окна стол, рядом прялка на лавке, на поддоне сидит старуха, пряжу прядет, одной рукой кудель на гребне цепляет, другой веретено крутит. Жужжит в руках веретено, дело спорится. - Отодвинь пряжу и садись на лавку... С какой бедой пришел, добрый молодец? - Заблудился я. Разгляделся Иванушка: по стенам пучки с травами разными развешаны. В избе воздух духмяный от цветов да трав. На полу половики тканые. В углу печка русская. - Посиди, дождь переждешь и домой пойдешь. Помолчали. - Из какой же ты деревни будешь? - Липовкой зовется.

- Далеко же ты ушел от дома, но к вечеру доберешься. Как дождь кончится, так внучка Белянушка на дорогу-то и проводит. - Ладно, бабушка, - слышен тонкий

певучий голосок с печки. Иванушка заглянул туда: одна головка виднеется. Бабушка спрашивает: - Звать-то тебя как? - Иванушкой. - Как твои родители живут? - Как все, не лучше не хуже. - А братья и сестры есть? - Сестер нет, а братьев двое. Степашка старший ослеп, а прежде видел. - Отчего же он слепым-то стал? - Да ягод волчьих поел. - Давно ли это было? - Да летось. За ягодами мы ходили. Он нашел на кустике красивые ягоды и съел, никого неспросясь. Старушка вышла в сени, принесла аккуратно сложенный пучок травы, положила на стол, объяснила, как заваривать да глаза промывать. - Бабушка, а мне нечем тебя отблагодарить. Вот грибки возьми, мне ничего не жалко. - Ничего не надо, грибы у нас есть, и сушеные, и соленые. Дождь меж тем перестал. - Белянушка, выведи его на дорогу, милая. С печки слезла девушка, одернула сарафан и подошла к столу, взяла гребень, причесала золотые волосы, заплела в косу и перекинула через плечо. Иванушка стоял зачарованный, увидев девушку неписаной красоты. Она взяла со стола пучок травки, передала Иванушке: - Пойдем, провожу на дорожку, - словно пропела она. В сенях он подхватил лукошко, не чуя его тяжести, положил сверху пучок дареной травки, и они отправились в путь-дорогу. Шли молча, словно немые. Долго ли коротко, но тропинка привела на проезжую дорогу.

- Пойдешь туда, - показала она, - дойдешь до первой развилки и свернешь влево, и дорога приведет тебя в Липовку. Иванушка только и мог сказать: - Спасибо. Ветер разметал тучи, засияло солнце, радостно стало на душе. Иванушку долго поджидали дома и волновались. Он рассказал, как заблудился, набрел на избушку в лесу, как старуха дала ему для Степки пучок травки. Матушка, не откладывая дела в долгий ящик, заварила травку. Стала каждый день промывать глаза, и зрение пома-леньку возвращалось. Травка кончилась. Отец говорит: - Пойдем, Иванушка, покажи дорогу. Надо отблагодарить старушку. - Нет, тятя, я один пойду. - Это почему же? - Она велела только одному мне приходиться. - Ну, коль так, то с Богом. Вот тебе для нее подарок. Иванушка шел, а вернее бежал, не чуя ног под собой, думая о Белянушке. Какая она милая, тихая, красивая и, наверно, добрая да работающая. По знакомой тропке пришел к избушке. - Здравствуйте. Меня послали маменька да тятенька, чтобы отблагодарить тебя за травку целебную. Старший брат мой Степан поправляется с божьей помощью и твоим даром. Теперь стал понемножку видеть вечерами, а днем уж различает всех нас. Прислали гостинец и велели кланяться тебе. Поставил на стол облитую глазурью глиняную чашку с коровьим топленным маслом. - Садись, мил человек, с дороги, чай, устал, отдохни. - Спасибо, - присел Иванушка, поглядывая в полутьме по сторонам.

Бабушка у окошка пряжу прядет, у другого Беянушка из крашеной пряжи на спицах вяжет, наверное, кофту. Работает быстро, споро, словно торопится. Вот она обернулась к Иванушке, кажется, улыбнулась, просияли глаза, губы чуть приоткрылись, вроде хотела что-то сказать, да не сказала.

А Иванушка молчал. Молчание нарушила бабушка: - Как твои братики живут? - Живут дружно, не ругаются, не бранятся, слушаются тятеньку. Вон Степан ослушался маменьку, съел ягодку, и слепота приключилась. Теперь слушается, пахать стал с тятенькой. Вот средний брат Коля в беду попал. Дрова весной в лесу пилили, а он ноги с утра промочил, а сейчас ноги болеть стали, хромать начал. - Не волнуйся, Иванушка, дам тебе травки и от этой хвори. Вот это для Степана, а эту парить нужно в печи да в лохань наливать и ноги парить, а сверху каким-нибудь рядом накрывайте, держите до остужения. - Спасибо, бабушка. Скажу тятеньке, чтобы отблагодарил тебя. - Да что для меня благодарность, травки этой в лесу много растет, только знай, когда собирать, да к чему она полезительна. Это Беянушка собирает, ее рук дело. А Иванушка не знал, что и сказать. Наступила тягостная минута тишины. Жужжит веретено у старухи, пощелкивают спицы в руках Беянушка. Приятно вдыхать лесной аромат, сидеть, смотреть, любоваться ловкостью пальцев и теплым взглядом. Молчание затянулось. Бабушка тоже, видимо, не проявляет никакого внимания к беседе, мол, пусть они говорят, а интересно, с чего начнут. «А может, прервать это молчание? Вдруг он встанет и уйдет? Нет, этого допустить нельзя! Беянушка при его приходе как-то преобразилась, похорошела, стала веселее, взгляд внимательный. - Братья твои, Иванушка, женаты? - Нет. Тятя говорит, что пора бы жениться, а кому такие нужны, а все оттого, что не всегда слушались. Вот Бог и наказал. Один я завсегда слушаюсь и маменьку, и тятеньку. Он говорит, что пора бы хоть мне невесту подыскать. - А сколько тебе лет? - На Митрив день осьмнадцать будет. В этот день завсегда свадьбы играют в деревне. Беянушка вязать перестала, смотрит на него.

- А невесту ты сам ищи, чай, ты взрослым стал. Кто же тебе подсказывать будет, чтобы ты любил и тебя любили, да чтобы невеста не только собой хороша, но и работающая, аккуратная, добрая да заботливая, - наставляла бабушка. Беянушка поглядывала на бабушку. «Какая она сегодня разговорчивая, да как хитро повернуло дело». Видела Беянушка в городе парней, да не приглянулся никто. - Беянушка у меня рукодельница превеликая. Чего хочешь из шерсти смастерит хоть крючком, хоть спицами. Я уже стара глазами стала, да и слух притупился. Немочь ко мне пристала,

аль сама старость пришла. Жду, не дождусь, когда внучкина жизнь устроится. Приданое для нее заготовила. Неровен час, как бы чего не случилось. Только вот беда: в лесу кольцо свое серебряное с камушком изумрудным потеряла, а ведь для нее берегла. Ну, как без колечка-то. Старею, миленький, я, вот и беспокоюсь, а кто же еще побеспокоится. Ну, тебе пора домой, чай, дома ждут не дождутся, да травку не забудь. А дорогу-то помнишь? - Помню бабушка. - Иди с богом.

Об этой избушке, о ее старушке, а пуще о ее внучке пошли по миру забавные слухи. Многие князья да бояре побывали в неказистой избушке, кто за целебными травами, кто из простого интереса, а больше посмотреть на дивную красото-ту внучки, а увидев, стали засылать сватьев к ней. Добрая слава по земле бежит быстрее грома небесного. Прознали, что в лесной глухомани в старенькой избушке у доброй старушки живет внучка-красавица, на всю округу славится, рукодельница чудесная, своей статью прелестная. Зачастили к ней женихи местные, своим богатством известные. Приезжали к ней сыны боярские, княжеские и даже татарские. Большие дары подносили, да отвергнуты были. Время шло, старушка недужить стала, пора и о свадьбе подумать, и приданого к свадьбе немало, да вот колечка серебряного не стало - жалеет старуха. Любо оно было внучке. Как вспомнит - взором затуманится.

Тут и решила старуха с внучкой снарядить доброхотов хлебом-солью, да и послали в земли боярские во владения княжеские клич: «Кто найдет да принесет серебряное колечко, за того и Замуж пойдет. И срок по такому случаю был назначен - Ильин день. Едут повозки, спешат пролетки, несутся дилижансы, мчатся золоченые кареты, украшенные цветами да зеленью. Всяк на удачу надеется. Гарцуют рысаки холеные под охра-ной княжеской: - Эй! Сторонись! Уступают дорогу крестьяне ближних деревень, спешат они тоже посмотреть, кому счастье улыбнется. На поляне стоит терем большой красоты невиданной, своими колоннами в тучу упирается. У дверей сторожа стоят с алебардами. У дверей стол на точеных ножках красной скатертью с бахромой покрыт. На столе ларец изумрудами сверкает. Подходят к нему сыны княжеские да боярские, вынимают из кошель да шкатулок кольца серебряные да опускают в ларец писанный. Народу собралось видимо-невидимо.

Вышла из терема госпожа важная в кофте зеленой, кружевами да жемчугом отделанной, в сарафане кубовом да с оборками, в полусапожках с серебряными застежками. А за ней выступает красавица. Платье белое, воздушное, бриллиантами

отделанное. Ни в сказке оказать, ни пером описать. Поклонились гостям на все стороны низехонько. Подошли три вельможи, на всю округу известные, стали кольца вынимать да показывать. - Чье это кольцо? Вышел сын боярский. Статный, красивый. Смотрят ба-бушка и внучка на кольцо. Парень хорош, да кольцо не бабкино. - Кто хозяин этого кольца? Подошел княжеский сын. Высокий, стройный, кудрявый. Кольцо красивое, да не бабкино. - Кто это кольцо привез? Подошел сын вельможи. Молодец хоть куда. Волосы русые, по плечам разложенные. И парень хорош, и кольцо изумительное, да не наше. Откуда столько красивых парней приехало - дивуются люди. Кому же улыбнется счастье? А кольцам, видно и конца не будет. - Люди добрые, кольца к концу подходят, а дело, видно, этим и кончится. Видно, не быть нынче празднику. А ведь нынче Ильин день. - Вынимаю последнее кольцо. Вынул, оно мигом озарило все окрестности. Все так и ахнули. Разверзлось небо, выскочило солнце, стало радостно и еще светлее. Заулыбались госпожа и Беянушка: они узнали свое ко-лечко. - Чье это колечко? Наступила тишина. Все ждали счастливец, но никто не шел к столу. - Чье это колечко? - уже настойчиво спросил вельможа. - Это мое колечко, - ответила госпожа, взяла это колеч-ко, одела его внучке на пальчик и что-то шепнула вельможе. - Кто принес это колечко, - поправил себя вельможа, - прошу подойти сюда.

Каково же было удивление народа, когда из толпы выде-лился белокурый парень в синей ситцевой рубахе, в потертых портах, но в новых лаптях. Народ так и ахнул! Он подогрел к столу. Бабушка осенила его крестом, по-благодарила честный народ, а внучка Беянушка поцеловала. Народ ликовал. Выносили столы, на столах появились вина заморские, сбитень медовый, наливка вишневая, райские яблоки, белуга, севрюга, икра черная, икра красная. Вышли молодые Беянушка нарядная да Иванушка в сапогах сафьяновых, рубашке кумачовой, поясом шелковым перевитой. Стали стряпчие вино наливать да пир пировать, дарами угощаться да молодым велели целоваться. А я дивился, глядел, нечего не пил, не ел, на пир глядел, счастьем молодых радовался и об этом не пожалел.

5.2 Про двух братьев

Жили-были старик со старухой, и было у них два сына-близнеца - друг от друга не отличить. Вы-росли сыновья и говорят отцу: «Нам надо походить по свету, себя показать и на людей поглядеть». Собирают котомки, берут большой нож, приходят в лес, подходят к большому дереву, втыкают в него нож и договариваются разойтись по

разным сторонам, и когда кто из братьев задумает узнать о брате, жив он или мертв, тот должен прийти к этому дереву, вытащить нож: если нож не заржавел, светлый, значит, брат жив и живет хорошо, если нож ржавый, значит, брата в живых нет. Попрощались братья и разошлись по разным сторонам. По дороге лесом братья хотели застрелить медвежонка, а тот его попросил человеческим голосом, чтоб не убивал его, и сказал: «Я тебе пригожусь». Каждый из братьев не стал убивать медвежонка, а взял с собой. Брат хотел застрелить лисенка, тот тоже его просил не убивать; брат и лисенка взял с собой и пошел дальше. Выбегает заяц. Брат ружьем прицелился, а зайчонок его просит человеческим голосом, чтоб его не убивал. То же произошло и с другим братом. И вот один из братьев приходит в город, смотрит везде траур, висят черные флаги. На ночлег он попросился у одного старика и спросил его, почему весь город в трауре.

Старик ответил, что Змей-Горыныч поел всех красивых девушек в городе, а сегодня ведут последнюю - царскую дочь. В двенадцать часов ночи ее поведут на съедение. Старик говорит брату: «Здесь недалеко есть заброшенная церковь, иди в нее, в углу найдешь большой камень, столкни этот камень и увидишь, что там лежит огромный меч, а около него флакон воды. Ты выпей эту воду и этим мечом будешь играть как тебе надо. А к двенадцати часам ночи иди спасать царевну. Брат сделал все, как велел старик, и к двенадцати часам он со своими зверятами пришел к царевне и сказал, что пришел ее спасать. Царевна стала его упрашивать, чтобы он ушел и не губил свою жизнь. Он лег и уснул. В это время девушка каждому из зверьков на шею привязала по золотой ниточке. В двенадцать часов появился Змей. Царевна начала будить юношу - никак его не разбудит, начала плакать, ее слеза упала на лицо брата, и тот проснулся, схватил меч и изрубил Змея на куски. Утром царь послал дружину посмотреть, что с дочерью. Дочь и брат живы и здоровы, а Змей изрублен. Привезли их во дворец. Царь от радости отдал дочь за него замуж и сделал большой пир. Брат очень любил охоту, каждый день он ездил охотился со своими зверьками. Но вот однажды там появился олень, и брат за ним погнался. Вся дружина отстала от него. Но оленя он не догнал, его застигла ночь. Сел он со своими зверьками у дерева, разжег костер. На дереве сидела старуха. Он увидел ее и предложил ей слезть к костру. Но старуха сказала ему в ответ: «Я боюсь твоих зверей. И подает ему палочку и говорит: «Этой палочкой ударь по одному разу каждого зверька, тогда я слезу. Брат взял палочку у старухи и ударил по зверям. И они превратились в камни. Старуха слезла с дерева, взяла у него палочку, ударила его, и он тоже превратился в камень.

Тем временем второй брат задумался о своем брате и приехал к тому дереву, где они втыкали нож. Вытащил он из дерева нож: нож был весь ржавый, значит, брата в живых нет. И этот брат пошел в ту страну, в которую ушел его брат. В это время царь приказал весь город оцепить стражей и, когда появится его зять, сразу представить его во дворец. Так как оба брата были одинаковые и со зверями, то, как только другой брат подъехал к городу, его сразу схватили и привезли во дворец. Царь и царица очень обрадовались, царица целует его, расспрашивает все. В это время брат догадался, что это супруга его брата. Вечером царица зовет его в спальню, но он отказывается и притворился больным. А утром собирается на охоту, она его не пускает, но все же согласилась, но стражу с ним удвоили. Так же появился олень, и он погнался за ним, стража отстала, в лесу его застала ночь, и он остановился у того же дерева и разжег костер. На дереве он увидел старуху и предложил ей слезть к костру. Она также дала ему палочку, чтоб он ударил по зверям. Брат смекнул, в чем дело, взял у старухи палочку и три раза ударил по земле. Старуха слезла с дерева, брат этой палочкой ударил старуху, и она превратилась в огромный камень. Затем он ударил этой палочкой по тем камням, которые лежали рядом, и его брат со зверьками оживил.

Братья пошли в город с разных сторон. Город был оцеплен стражей. Царь приказал: как появится его зять, представить его во дворец. Братья подошли к городу, их схватили и представили во дворец сразу обоих вместе. Царица очень ждала мужа, а братья сказали ей: «Если отгадаешь, кто твой муж, он останется с тобой, если не отгадаешь, то уходим оба навсегда». Отличить друг от друга их было невозможно, и царица вспомнила, как она по-вязала зверькам ниточки на шеи, когда спасал ее один из братьев. Зверьки стояли каждый возле своего хозяина; царица пощупала ниточки и назвала мужа. Этот брат остался жить во дворце с царицей, а второй брат вернулся домой к старикам, где и похоронил их. Тут и сказке конец!

5.3 Три апельсина

В некотором царстве, в некотором государстве жил-был царь с царицею. Жили они весело, все у них было в достатке. Но одно у них было огорчение в жизни - не было у них детей. И вот родился у них сын. Сына назвали Иваном. Однажды вечером маленький царевич играл в камешки около двух колодцев. В одном колодце было вино, в другом - вода. В это время к этим колодцам подошла старушка с кувшинами для того, чтобы наполнить свои кувшины и водой, и вином. И маленький царевич нечаянно разбил

камешком старухин кувшин. А старуха эта была злая колдунья. Старуха сказала царевичу: «До тех пор, пока ты мне не принесешь три волшебных апельсина, ты будешь несчастлив». Царь с царицею закручинились. Привозили купцы апельсины из заморских стран. Но это все были не те апельсины.

Прошло с того времени немало лет. Царевичу исполнилось уже восемнадцать. Попросил у отца с матерью благословения и отправился царевич сам в дорогу за апельсинами. Долго ли, коротко ли ехал он на своем вороном коне. Увидел он маленькую избушку на курьих ножках. Зашел он в эту избушку, а там старая баба-яга сидит на печи и точит зубы. Увидела она Ивана-царевича, прыгнула с печи и спросила его: «Зачем пожаловал ко мне?» А Иван-царевич и говорит: «Разве так гостей встречают, бабушка? Ты бы меня накормила, напоила и в баньке напарила, а потом бы и спрашивала». Баба-яга так и сделала. Иван-царевич рассказал бабе-яге, какая беда случилась с ним в детстве. И вот с тех пор он ищет свои апельсины. И спросил Иван-царевич бабу-ягу, не знает ли она что-нибудь о трех таинственных апельсинах. «Знаю, знаю, - ответила старуха. - Далеко придется тебе, Иван-царевич, добираться». Эти три апельсина находятся у старого колдуна, который живет в тридевятиом царстве, в тридесятом государстве. У этого колдуна есть помощник - черный ворон. И тебе, Иван-царевич, нужно приехать тогда, когда черный ворон улетит на охоту, а колдун будет крепко спать. А спит он с открытыми глазами. Спит он на кровати у стены, на которой висит большой ковер. У него под подушкой находится ключ. Тебе нужно будет снять ковер, отодвинуть кровать, взять ключ, открыть дверь, которая будет за ковром. А там растет золотое дерево, на котором растут золотые апельсины. Но не рви золотые апельсины. На этом дереве растут другие апельсины, которые отличаются от золотых. Сорви эти апельсины и отправляйся назад». Старуха дала Ивану-царевичу гребешок, который спасает от погони и дала ему мышку, которая приведет его в тридевятое царство, в тридесятое государство.

Иван-царевич поблагодарил бабу-ягу и отправился в дорогу. Долго ли, коротко ли добирался Иван-царевич до колдуна и вот приехал. Дождался он такого времени, когда черный ворон улетел на охоту, а колдун уснул крепким сном. Он зашел в дом к колдуну и все сделал так, как велела ему баба-яга. Не успел он выйти из дома, как увидел черного ворона, который возвращался с охоты, Иван-царевич вскочил на коня и помчался назад, а черный ворон разбудил колдуна и полетел с ним в погоню за царевичем. Ворон с колдуном почти уже нагоняли царевича, как царевич вспомнил о

гребешке и кинул его позади. И преградил путь колдуну и ворону огонь. Пометались они вокруг огня и повернули назад.

Ехал-ехал Иван-царевич, и захотелось ему пить, а поблизости ни речки, ни лужицы. И решил он съесть апельсин. Стал он чистить апельсин, а оттуда красна-девица тихоньким голосочком просит: «Пить, пить». Подъехали они к реке, и она всю реку выпила и умерла. Проехал Иван-царевич еще несколько дней и ночей, и решил он очистить второй апельсин. Оттуда опять девушка, красивая, пуще прежней, и тоже пить просит. Подъехали они к морю, и выпила она все море и все пить просит. Не вытерпела и умерла. Стал Иван-царевич подъезжать к дому и думает: «Раз открыл я уж два апельсина, нужно открыть и третий». Взял апельсин и открыл. А оттуда девица - ни в сказке сказать, ни пером описать, и также пить просит. Подъехали они к океану, выпила девица весь океан и напилась.

Полюбил Иван-царевич девицу и решил на ней жениться. Девица полюбила царевича. Подъехал Иван-царевич к дому, а там их царь с царицею встречают. Все обрадовались возвращению царевича. И стали готовиться к свадьбе. Старуха-колдунья узнала про возвращение царевича и то, что он возвратился не один. Пробралась старуха в царский дом, чтобы отомстить царевичу за апельсины. Выбрала старуха время, когда невеста осталась одна, пробралась к ней в комнату и превратила ее в апельсин, а сама превратилась в нее.

И вот настал день свадьбы. За свадебным столом невеста попросила пить. Выпила она все вино, которое стояло на столах, и все не напилась. Достала тут она апельсин и раскрыла его. А из апельсина появилась девица. Иван-царевич догадался, в чем дело. Схватил колдунью, привязал к конскому хвосту и пустил в чисто поле. И сыграли они свадебный пир на весь мир. И стали они жить-поживать да добра наживать.

5.4 Василиса Прекрасная

Воробей да мышь дрались из-за макового зернышка. Воробей схватил зерна лишь третью часть, остальное отхватила мышь. Началась драка. Пошла мышь к своему царю жаловаться на воробья, а воробей к своему царю. Начался суд. Не было правды ни на той, ни на другой стороне. Началась война между ними. Три дня и три ночи бились по колено в крови. Все пали замертво. Остался среди птиц только один орел. Сидит он на

дубе. Мимо проезжал царь. Захотел он стрелкнуть в орла. Говорит орел: - Не стреляй в меня, царь. Прокорма меня три года и три месяца. За это я тебе дам все, что пожелаешь.

Кормил царь его три года, три месяца и три дня. Вылетел орел на волю выше облака. Ударился грудью о дуб, лишь на три части раскололся дуб. - Мало, царь, ты кормил меня. Нет еще во мне силы великой. Покорми меня еще. Вот прошло снова три года и три месяца. Разбил орел дерево. Рассыпался дуб на мелкие куски. Говорит орел царю: - Полетим, царь, к сестрицам моим за обещанным подарком. Как прилетим, так проси у сестер медный ларчик с медными ключиками. Как прилетели, ни старшая, ни средняя сестра ничего не дали. А к младшей прилетели - обняла она брата: - Не ждала я уже тебя, думала не увижу больше. Для родного брата ничего не пожалею. Дала она царю медный ларчик с медными ключами да наказала ему не отпирать ларец, пока домой не приедет. Вот приехал царь на родную землю. Остановился и не сдержался, открыл ларец. Оказался перед ним город большой. Сидит и никак не поймет, как такой большой город может поместиться в маленьком ларце. Подходит к нему человек и спрашивает: - О чем задумался? - Не знаю, что делать мне с этим городом. Я могу тебе помочь только в том случае, если ты мне отдашь того, чего дома не знаешь. Царь согласился. Вот приезжает домой, а царица родила ему сына. Как узнал царь об этом, то пожалел, что сказал те слова страннику. Загрустил царь. Подрос царевич. Стал замечать, что грустный отец и думает о чем-то. Оказывается, тот странник был морской царь. Сказал царь сыну, что обещал отдать его морскому царю. - Делать нечего, - говорит царевич, - придется идти к царю, а если он добрый, то, может быть, отпустит меня. Пошел царевич. Год идет, два, видит старую бабушку. - Куда идешь, красавец? - Иду, бабушка, к морскому царю, да вот дороги к нему не знаю.

- Помогу я тебе. Покажу, где царь живет. А царя еще одолеть надо. А одолеть его тебе поможет младшая дочь царя. Иди к морю прямо по этой тропинке. В море там купаются двенадцать лебедушек. Все одинаковые как на подбор, кроме двенадцатой, у которой на крылышке черное пятнышко. Возьми эти крылышки, сядь и жди. Поблагодарил царевич бабушку и отправился снова в дальний путь. Наконец-то подошел царевич к морю и стал ждать. И как сказала бабушка, прилетели лебеди. Все одинаковые, а одна с черным пятнышком. Превратились в красных девушек. Стали купаться. Тем временем схватил крылышки, которые ему советовала бабушка, и спрятал их за камнем. Вышли царевны крылья одевать. Хватилась младшая царевна - крылышек нет. Стала просить она, чтобы отдали ей крылья, говоря при этом: Если ты стар человек, будешь

мне дедушкой, если добрый молодец, будешь милым дружком. Вышел тут царевич, протянул ей крылышки: - Помоги мне, красна девица, одолеть царя морского. А девицу ту звали Василисой Прекрасной. Говорит она царевичу: - Помогу тебе я, только иди к батюшке в услужение. Какую работу ни даст, на любую соглашайся. Приходит царевич к морскому царю. Тот велит ему служить и приказывает слепить такую церковь, какой он еще не видел. Приходит царевич опечаленный, позвал Василису Прекрасную. Рассказал ей о приказе царя. - Не печалься, царевич, - отвечает ему Василиса, - это не работа, работа будет впереди. Позвала она пчел. Слетелись пчелы, слепили церковь, да такую, которой еще никто не видывал. К утру церковь была готова, царевич обрадовался. - Но это еще не все, - говорит Василиса, - следующая работа будет сложнее. Скажет батюшка тебе коня объездить. Тут-то тебе и смерть. Будет этот конь сам батюшка. Как взовьется он выше облака, бей его промеж ушей. Увидел морской царь церковь. Выводит к царевичу коня необъезженного. А он уж знал, что это сам царь перед ним. Сел царевич на коня, взвился конь выше облака, а царевич крепко сидит, да знай бьет его промеж ушей. Все тише и тише едет конь, спустился на землю - объездил его царевич. Похвалил его царь: - Ладно, - говорит, - выполнил ты мою работу. А теперь выбирай себе невесту. Знаю я, что нравится тебе дочь моя младшая. Выведу я завтра двенадцать кобылиц. Узнаешь, какая из них моя младшая - будет твоя. Приходит царевич к Василисе Прекрасной. Говорит она ему: - Будет у меня в уздечке звездочка, то потускнеет, то вспыхнет, ты подходи и бери, это буду я. Приходит царевич к царю морскому. Царь хлопнул в ладоши, появились двенадцать кобылиц, белые, с одинаковыми уздечками в блестках. - Выбирай, - говорит царь. Присмотрелся царевич повнимательнее, а у одной из кобылиц одна блесточка то потускнеет, то вспыхивает, то померкнет, то снова загорится. Взял тогда царевич кобылу под уздечку и ведет к царю. - Вот она, моя суженая, - говорит. - Ладно, - говорит царь, - дам тебе еще одну загадку. Покажу тебе двенадцать голубиц. Узнаешь среди них Василису - твое счастье. Опять опечалился царевич. - Не кручинься, царевич, - говорит Василиса Прекрасная, - я тебе помогу. Смотри завтра, увидишь голубицу, кото-рая нет-нет да и махнет крылом, смело бери ее - это буду я. Царевич так и сделал. - Опять угадал, - заволновался морской царь, - даю тебе завтра последнюю загадку. Предстанет перед тобой двенадцать девушек, похожих друг на друга, как две капли воды. Узнай среди них Василису прекрасную. Последний раз угадаешь, отдам тебе ее в жены. Пуще прежнего опечалился царевич, идет к Василисе. - Ты, главное, смотри повнимательнее. Ко мне на левую щеку сядет мушка. Настал день последнего испытания. Приходит царевич к царю. Показывает ему царь

двенадцать красных девиц, все красавицы писанные, одна с другой схожа, как две капли воды. Посмотрел царевич, а у одной девицы на левой щеке мушка сидит. Вял царевич девицу за руку, ведет к царю. - Вот моя суженая. - Твоя победа, - говорит царь, - бери Василису Прекрасную. Посадил царевич Василису прекрасную на коня, и поехали они в родные края к царевичу. Стали они жить-поживать.

5.5 Чудесная рубашка

У одного купца было три сына. Когда он умер, не оставил, не разделил между ними наследства. Старшие два захватили раз с собой на охоту младшего Ивана и оставили там, чтобы разделить наследство между собой. Долго Иван бродил и зашел в один дом. В доме стоял стол, накрытый на три персоны. Через некоторое время прилетают орел, сокол и воробей. Стукнувшись об землю, обратились они молодцами. Увидев Ивана, поздоровались и попросили прослужить им год, накрывать на стол. Но нельзя было открывать дверь под замком. Иван сослужил. На следующий год его попросил средний брат - сокол прослужить, а уже на третий год младший брат - воробей. За отличную службу братья отблагадали его. Подарили ему коней, а младший - рубаху, которая обладала чудесной силой.

Вот поехал Иван искать себе невесту к Кощею бессмертному. Одев рубаху, Иван чуть было не убил Кощея, но тот взмолился не убивать его, а за это он станет служить у Ивана. Вот прожили они так с Еленой три года. Кощей попросил Елену, чтобы она узнала силу Ивана. Напоив его зельем, она стала его выспрашивать, в чем его мудрость и сила. - В венике, - ответил он ей. На следующий день веник был украшен. - Дура, конечно же, нет. - В рогах. На следующий день рога были украшены золотом. - Нет, Елена, не в рогах сила, а в рубахе. Тогда Елена изрубила рубаху на куски, вместе с Кошеем они убили Ивана и выбросили на поле, а сами стали жить. Летели мимо орел, сокол, воробей и увидели Ивана. Сокол принес мертвую воду, а воробей живую, орел сложил косточки Ивана, полил мертвой водой, а потом живой - ожил Иван. Обернулся он конем и поскакал к Елене. Кощей догадался, что конь-Иван, и сказал, чтобы его утром убили. Пришла в конюшню служанка, стала плакать, что коня убьют. Тогда сказал ей Иван: Кровь мою ножкой притопни и потом разбросай. Она так и сделала. Разросся сад. Иван ночью обращался из дерева в человека и ходил к служанке миловаться, думать, как убить Кощея. Решил Кощей и сад вырубить. Пришла к деревцу служанка и снова плачет. «Не плачь, - отвечает ей Иван, - брось щепку в озеро, когда сад вырубят». Бросила она щепку,

и обернулся Иван селезнем. Решил Кощей убить селезня. Снял с себя рубаху и бросился в озеро, а служанка кинула рубаху Ивану, и он убил в ней Кощея. Выгнал Иван Елену и женился на служанке. Зажили они счастливо. Жили долго, может, и по сей день живут.

5. 6 Три брата

Давным-давно ... Как давно, не знаю. Далеко далече, как далече, не ведаю. Жила была богатая семья. И было в той семье трое братьев. Шло время, а братья тем временем росли, сил набирали. И все было бы хорошо, да невзлюбили старшие братья младшего и решили свести его со свету. Заманили они его хитростью в лес дремучий, связали и бросили там. Долго Иван лежал в лесу без сознания. А братья его дома сказали, что Ивана медведь загрыз. Погоревали родители, да делать нечего - стали жить дальше.... А в то время пролетали мимо того места, где Иван лежал, орел, сокол и воробей. Увидели они Ивана и стали на землю спускаться. Ударились они оземь и превратились в молодцев. Решили они помочь Ивану: развязали его и спрашивают: - Ты как сюда попал, добрый человек? И откуда ты родом будешь? А Иван-то то ли от того, что долго в лесу без сознания лежал, то ли от чего другого - не знаю, не ведаю, да только позабыл он все: и отца с матушкой и подлость братьев. - Ну, тогда оставайся жить с нами, сослужишь нам службу: последишь за нашим хозяйством три года, три месяца и три дня, а мы тебя за это отблагодарим. Делать нечего - согласился. Пошли они домой, пообедали, отдохнули, и стали молодцы в путь-дорогу собираться. Ударились они оземь и превратились в орла, сокола и воробья и улетели. Прошли три года, три месяца и три дня. Пришло время прилетать братьям и проверить, исправно ли им Иван службу служит. А Иван-то до того в делах усердный был, что, увидев его труды, решили они щедро отблагодарить Ивана. Дали ему коня богатырского, камней драгоценных, а в придачу еще и рубашку волшебную. Эту рубашку и пуля не берет, а коли одеть ее, то никто тебя не осилит.

Поехал Иван куда глаза глядят, и случилось так, что застигла его ночь в дороге. Видит Иван: вдали огни мелькают, и поехал он на их свет. Подъезжает он к огню, да только видит, что несдобровать ему: у огня-то ведьмы сидят страшные, косматые, горбатые да заклинанья всякие говорят. Увидали они Ивана: - Зря, ты, добрый молодец, помешал нам. Теперь мы тебя съедем! Хотели было съесть Ивана, да не тут-то было: рубашка-то на нем волшебная. Что ни делают они с ним - все Ивану ни-почем! Умаялись ведьмы и говорят Ивану: - Проси у нас, чего хочешь, любое желание твое исполним, только не говори никому о том, что ты здесь видел. Согласился Иван и попросил у ведьм

вернуть его к отцу, матери в дом родной. Ведьмы-то зашептали. Вдруг все загудело, завертелось, закружилось, и через минуту оказался Иван у порога своего дома. Постучал в дверь. Открыли ему отец с матерью да глазам своим не поверили. Стали обнимать, целовать Ивана. Тут Иван все и вспомнил; рассказал он отцу про подлость братьев своих старших и про службу своим трем добрым молодцам, а про ведьм умолчал. Рассердился тогда отец на сыновей своих, из дома их выгнал с позором. А Иван женился на хорошей девушке и стал с нею жить-поживать, добра наживать.

5.7 Как парень женился

В одном селе жила-была бабка с детьми. Один из ее сыновей никак не мог найти себе красивую невесту. Однажды снится ему сон. О том, как найти ему ее. Надо идти в воскресенье в церковь, во время обедни придет туда девка, поставит свечку Богоматери, сделает три поклона и пойдет. Ему надо идти за ней. Так ой и сделал: пошел на обедню, пришла в церковь девка, поставила свечку Богоматери, отвесила три поклона и пошла. Он за ней. А за церковью яма была. И упали туда девка и сам па-рень. Видит он большую комнату, в ней свет горит и челове-чьи головы висят. Только одно место пустое. Оглянулась девка и спрашивает: - Ты зачем идешь за мной? Ты не понимаешь, что на этом месте может оказаться твоя голова? - Понравилась ты мне очень, - отвечает парень. Да и он ей понравился. Тут девка ему и говорит: - У меня двенадцать сестер, и все мы совершенно одинаковые. Когда будешь меня сватать, отец нас одинаково оденет. Если угадаешь, кто из них я, то буду твоей женой. Потом отец загадает тебе загадки. Отгадаешь - быть мне твоей, а не отгадаешь - займет твоя голова пустое место.

- Ну, пошли! Когда оденут нас одинаково, на моем платье на левом рукаве будет пятнышко. Узнал парень ее. Вторую загадку загадывает отец. А дев-ка опят учит: - Как пошлет отец нас танцевать всех, я правой ножкой топну. И опять угадал парень свою невесту. Третью загадку задает отец. Отгадать надо, какой из двенадцати сундуков девкин. И опять она помогла парню, научила: - На моем сундуке будет царापинка. И третью загадку решил парень. Делать отцу нечего, сыграл свадьбу. Легли молодые спать. Она ему и говорит: - Все равно отец тебя съест, давай убежим. Плюнула она три раза на порог, и побежали они подальше от отцовского дома. Вот стучится отцовская стража к ним в комнату, будит их. Слюнки отвечают: - Поднимаемся. Через некоторое время снова стучатся к ним. Слюнки опять отвечают: - Собираемся. Еще подождали и опять стучатся к ним, опять будят. А в ответ: - Идем, идем. Подождали еще немного. Никого.

Разозлился отец, поломал дверь. А в комнате-то - пусто, бросилась стража в погоню. А девка с парнем далеко убежали от дома. Девка наклонилась к земле, послушала и говорит: - Слышу погоню отцовскую. Сделался он пастухом, а она коровой. Подъезжает стража к ним и спрашивает: - Не проходил ли тут парень с девицей? - Нет, - отвечает пастух. Вернулась стража домой. Приезжают, говорят царю: так мол и так. А царь: - Это же они и были. Быстрее, быстрее, догоните! А парень с девушкой дальше бегут. Опять слышит девица погоню. Превратила она себя в колодец, а его в ковшик. Подъезжает стража. Напились они ковшиком из колодца и повернули назад. Опять рассказывают царю. Царь на них разозлился: - Это же они и были. Сам решил поехать. Девка с парнем тем временем продолжают бежать дальше. Опять слышит девица погоню. На этот раз за ними гонится сам отец. Превратила она его в озеро, а сама сделалась щукой. Подъехал отец к озеру, догадался отец. Разрезал озеро ножницами в трех местах и уехал. Когда превратились они снова в людей, видит девка: у парня в трех местах раны. Залечила она ему раны. Женились они. И стали жить-поживать и добра наживать.

5.8 Баба-Яга и Машенька

Жили-были старик со старухой, и была у них внучка Машенька. Пошли как-то девка в лес за ягодами, зашли за Машенькой. Не пускала бабка в лес Машеньку, потому что была внучка махонькая, неразумная. Но подружки тоже попросили бабку, и она согласилась, отпустила внучку в лес. Ходили-ходили девки по лесу, а Машенька отстала от них и заблудилась. Искали они Машеньку, кричали, но она не откликалась. Долго ходила девочка по лесу и напала на один дом, а в доме тем жила Яга злая. Пригласила она Машеньку: - Пойдем ко мне. Зашла Машенька в дом, а Яга злая заставила качать себя в колоде. Долго качала Машенька Ягу, и уснула Яга. Вышла девочка под окошко, плачет сидит. Идет баран, видит: - Что ты, Машенька, плачешь? А Машенька отвечает: - Как мне не плакать. Меня Яга заставила качать ее в колоде. - Садись, - говорит баран, - на меня, коли жизнь дорога. Села Машенька на него, и поехали они. Привез баран внучку к бабушке. А бабушка больно рада была. И баран остался у них, и внучку привез. А Яга осталась жить в своем доме в лесу одна, как прежде.

